

Шифр

Репетиторство

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

“РЕПЕТИТОРСТВО ЯК ФОРМА ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО”

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження репетиторства як форми підготовки до ЗНО.....	7
Розділ 2. Діагностика зацікавленості та ставлення до репетиторства в Україні.....	13
2.1. Аналізування зацікавленості професією “репетитор” у мережі Інтернет за допомогою web-сервісу Google Trends.....	13
2.2. Результати соціологічного опитування щодо ставлення до репетиторства як форми підготовки до ЗНО.....	16
2.2.1. Результати соціологічного опитування випускників середніх загальноосвітніх шкіл.....	16
2.2.2. Результати соціологічного опитування репетиторів.....	20
2.2.3. Результати соціологічного опитування першокурсників.....	22
2.3. Статистичний аналіз чинників, які впливають на вибір абітурієнтом репетитора та стан розвитку репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні.....	24
Розділ 3. Репетиторство в Україні: SWOT-аналіз та перспективи використання як форми підготовки до ЗНО.....	29
Висновки.....	33
Список використаних джерел.....	34
Додатки.....	39

ВСТУП

Проблема освіти в усі часи була і залишається актуальною у будь-якому суспільстві. Вчителі, батьки, вчені, політики намагаються відповісти на питання про те, як зробити процес навчання ефективним і як підвищити якість освіти. У даний час все більше батьків звертається за допомогою до приватних репетиторів з метою підвищення якості освіти та рівня освіченості своїх дітей.

В останні кілька років це явище набуло масового характеру, що дозволяє зробити припущення про те, що репетиторство поступово стає частиною навчального процесу. Якщо раніше репетиторство розглядалися як явище, необхідне для навчання на певному проміжку часу, наприклад, через відставання у засвоєнні навчального матеріалу через хворобу, то зараз часто репетитори супроводжують дитину впродовж всього періоду навчання – від підготовки до школи до вступу до закладу вищої освіти.

Останнім часом склалася така громадська думка, що без репетиторства випускники школи не можуть успішно скласти ЗНО. Тим самим применшується роль школи у підготовці до заключного етапу навчання – проведення ЗНО або державної підсумкової атестації. Крім того, батьки несуть додаткові витрати на оплату праці репетиторів. Заняття з репетиторами викликає перевантаження випускників в останньому навчальному році, що негативно впливає на стан їхнього здоров'я.

Саме тому, дослідження та аналізування ролі репетиторства у розвитку системи освіти є надзвичайно актуальним. Особливо гостро ця проблема стосується таких суб'єктів, як: випускників-абітурієнтів, репетиторів та держави в особі середніх загальноосвітніх шкіл, на яких і буде спрямоване наше дослідження.

Мета наукової роботи: дослідити та проаналізувати роль та місце репетиторства як форми підготовки до ЗНО в освітньо-педагогічному процесі з позиції таких заціплених сторін, як випускників-абітурієнтів, репетиторів і органів державного управління та запропонувати стратегічні орієнтири використання репетиторства в сучасних умовах розвитку економіки та освітньої системи України.

Завдання наукової роботи:

- проаналізувати висвітлення теоретичних засад репетиторства у наукових та законодавчих джерелах;
- провести діагностику зацікавленості професією “репетитор” у мережі Інтернет за допомогою web-сервісу Google Trends;
- проаналізувати результати соціологічного опитування випускників-абітурієнтів, репетиторів та першокурсників щодо ставлення до репетиторства як форми підготовки до ЗНО;
- провести статистичний аналіз чинників, які впливають на вибір абітурієнтом репетитора та стан розвитку репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні;
- здійснити SWOT-аналіз репетиторства як форми підготовки до ЗНО;
- запропонувати стратегічні орієнтири використання репетиторства як форми підготовки до ЗНО.

Для вирішення завдань роботи були використані **методи**: *аналітичний* – для вивчення українських і зарубіжних джерел із застосуванням аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення (дослідження трактування понять “репетитор”, “репетиторство”); *теоретичного узагальнення* – для аналізу вихідних положень дослідження, формулювання узагальнених висновків та оцінок, обґрунтування практичних рекомендацій; *емпіричні, зокрема математико-статистичні* (аналіз результатів соціологічного опитування та чинників, які впливають на вибір абітурієнтом репетитора та стан розвитку репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні), *метод SWOT-аналізу* (для виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз репетиторства); *логічного узагальнення та системного підходу* (формування стратегічних орієнтирів використання репетиторства); *графічний* (для наочного подання результатів досліджень).

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні трактування понять “репетитор” та “репетиторство”; виявленні у мережі Інтернет за допомогою web-сервісу Google Trends рівня зацікавленості професією “репетитор” у розрізі регіонів та міст України за період 2007-2018 рр. та 2018 р.; проведенні

соціологічного опитування та вивченні ставлення до репетиторства як форми підготовки до ЗНО; виокремленні найважливіших чинників, які впливають на вибір абітурієнтом репетитора та стан розвитку репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні; наведенні науково обґрунтованих рекомендацій щодо вибору стратегічних орієнтирів використання репетиторства як форми підготовки до ЗНО за допомогою SWOT-аналізу.

Результати наукової роботи *апробовано* у центрі підготовки до ЗНО “Результат” (м. Львів) та репетиторському центрі “Акцент” (м. Львів).

Практичне значення наукової роботи: результати наукової роботи можна використовувати у діяльності:

- *репетиторських центрів* при формуванні стратегій їхнього розвитку на ринку освітніх послуг, зокрема, з метою формування оптимальної програми навчання учнів згідно їхніх зацікавленостей, які представлені у результатах соціологічного опитування; підвищенні продуктивності праці репетиторів; збільшенні попиту на послуги шляхом врахування виявлених найвагоміших чинників, які впливають на вибір випускниками репетиторів; методика SWOT-аналізу дозволить ефективніше підійти до виявлення найвагоміших сильних сторін та можливостей репетиторського центру з метою протидії зовнішнім загрозам та усуненні слабких сторін;

- *органів державної влади, департаментів освіти державних адміністрацій* тощо для вибору вектора стратегічного орієнтиру у напрямі формування та розвитку ринку репетиторських послуг.

За результатами наукового дослідження *опубліковано* 2 тез доповідей на закордонній науково-практичній конференції.

Робота складається з трьох розділів, обсяг без списку використаних джерел та додатків становить 30 с., 13 додатків. При написанні використано 41 джерело. Загальний обсяг роботи – 65 сторінок.

Ключові слова: репетитор, тьютор, репетиторство, випускник-абітурієнт, першокурсник, вчитель, учень, зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), середня загальноосвітня школа, заклад вищої освіти (ЗВО), Google Trends, сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози, стратегічні орієнтири.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕПЕТИТОРСТВА ЯК ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО

Сьогодні репетиторство є широко розповсюдженою практикою додаткових занять вчителів/викладачів з одним учнем чи групою для покращення засвоєння матеріалу або ж окремою підготовкою до складання тестів чи іспитів. Широкого розповсюдження репетиторство набуло на початку 90-х років минулого століття, а проблему цього явища почали досліджувати вже на початку 2000-х років.

Чому ж взагалі виникла потреба у заняттях у позашкільний час за додаткову плату? І хто такі репетитори? Люди, які допомагають дітям чи свого роду бізнесмени, які заробляють гроші і ухиляються від сплати податків?

Сьогодні, як ніколи раніше, проблема репетиторства у системі освіти є досить актуальною, що підтверджується як висновками експертів, так і статистичними даними. Дослідники звертають увагу, що при всій різноманітності освітніх перспектив і декларованій рівності прав кожного індивіда на освіту, найбільші шанси отримати якісну освіту має дитина із забезпеченої сім'ї, що живе в місті і відвідує спеціалізовані позашкільні установи (або займається з репетитором). Найбільшу стурбованість дослідників у зв'язку з цим викликає не факт посилення різноманітності освітніх установ, а зниження якості освіти [12, с. 175].

Гостро стоїть проблема державного недостатнього фінансування освіти. Вирішити цю проблему вищі навчальні заклади намагаються через побудову «другої економіки», орієнтованої на приватний попит, зокрема, через підготовку до вступу через платні курси або репетиторство. Як зазначають науковці, на фоні розмивання академічних кадрів такі дії часто призводять до появи псевдоосвіти (освіти, яка не забезпечує стандартні компетенції, вказані в її титулі професійної освіти) [21, с. 235].

На користь репетиторства як форми підготовки абітурієнтів до ЗНО свідчать результати дослідження, проведеного спільно Українським центром оцінювання якості освіти (УЦОЯО) та Інститутом освітньої аналітики (ІОА). Згідно результатів аналізу, 54,7 % учасників анкетування зазначили, що готувалися з репетитором до ЗНО-2017. При чому, якщо у 2016 р. найефективнішим способом підготовки до ЗНО з української мови і літератури та історії України були підготовка під час уроків та самосійна підготовка, то у 2017 р. найефективнішим способом були заняття з репетитором [18, с. 179-180].

Як бачимо, явище репетиторства набуває актуальності в сучасних реаліях функціонування системи освіти, є невід'ємним атрибутом більшості учнів у підготовці до вступу у заклад вищої освіти, актуальним питанням додаткового заробітку для репетиторів в умовах недостатнього державного фінансування освітнього та наукового процесу тощо. Але незважаючи на це, проблема репетиторства недостатньо досліджена у науковій літературі як у теоретичному аспекті, так і в прикладних засадах. Сучасні результати наукових досліджень з певної проблематики знаходять своє відображення у періодичних фахових виданнях, які розміщені в електронній формі у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Станом на 1 лютого 2019 року за пошуковим запитом «репетитор» веб-портал наукової періодики цієї інституції видав лише п'ять позицій, які є джерелами щодо об'єкту нашого дослідження: у [13] – науковець Гарапко В.І. висвітлює негативний вплив приватного репетиторства в Україні на можливості здобуття освіти дітьми з бідних сімей; у [15] – науковець Гнідко Н. досліджує дидактичні основи використання віртуального репетитора, описує розроблений «Віртуальний репетитор. Англійська мова»: його компоненти та особливості їх використання за дидактичними можливостями; у [39] – науковець Хмелевська О.М. аналізує репетиторство як складову тіньової освіти та можливості його оцінювання в Україні; у [14] – науковці Гладкевич М., Заяць О., Кишакевич Ю. наводять результати вивчення стану розповсюдження репетиторства серед випускників і подають висновки, що воно може допомагати краще підготуватися до ЗНО тільки деяким

категоріям випускників і не повинно охоплювати усіх; у [8] – науковці Бочарова О.А. та Ваховський Л.Ц. аналізують репетиторство як феномен популярності в Польщі. Хоча цими публікаціями не обмежується поле досліджень з даної тематики, але загалом картина сутнісного наповнення бази наукових статей на сайті бібліотеки України імені В.І. Вернадського демонструє, що на даний час недостатньо представлені аналітичні огляди проблематики стану та розвитку репетиторства в Україні.

Окрім цього, варто відзначити таких науковців, які досліджували явище репетиторства в системі освітнього процесу: Бичкова Л. та Мужикова І. [6] досліджували особливості репетиторства як різновиду сучасної неформальної образотворчої освіти; Щудло С.А. та Длугош П. [41] провели порівняльний аналіз та представили результати авторського дослідження репетиторства на українсько-польському пограниччі.

Розглянемо підходи до трактування понять “репетитор” та “репетиторство”. Популярна інтернет-енциклопедія Wikipedia подає таке трактування [32]: репетитор (лат. *repetitor* – той, що повторює) – викладач, що дає приватні уроки. Може проводити як індивідуальні, так і групові заняття. Подібні трактування наводяться і в офіційних словниках. Так, у Академічному тлумачному словнику української мови [30] зазначено, що репетитор – це той, хто проводить додаткові заняття з ким-небудь, допомагаючи йому засвоїти необхідні знання; той, хто проводить репетицію.

У словнику іншомовних слів Мельничука [31] подається так: репетитор – це: 1. Особа, що допомагає учневі у навчанні; домашній учитель. 2. Особа, яка з того чи іншого предмета готує абітурієнта.

У літературних джерелах знаходимо такі синоніми до слова репетитор, як: тренер, інструктор, вчитель, викладач, наставник, педагог та ін. [24; 34].

Зазначимо, що спільним для всіх цих понять є “навчання”. Кожен представник зазначених вище професій навчає, але є певні відмінності: вчитель та викладач вживаються у значенні як особи, які працюють у навчальних закладах і надають основні заняття; тренер та інструктор працюють у

спеціально обладнаних приміщеннях, основне їхнє завдання – прищеплення навичок (спортивних, водіння автомобілем, керування літаком тощо), а завданням репетиторів є передача теоретичних знань. Наставник вживається у значенні людини з великим досвідом у певній сфері, може навчати інших, але це не є його професією.

Відмінною характеристикою репетиторів є проведення додаткових занять у будь-який зручний час як для репетиторів, так і тих, хто навчається. Тематика додаткових занять не визначається Міністерськими планами і програмами (як у вчителів та викладачів), а індивідуальними побажаннями двох сторін цього процесу.

Популярними стають професії тьютора (від англ. tutor – учитель) – особа, що веде індивідуальні або групові заняття із учнями, студентами, репетитор, наставник. В університетах тьютори – помічники викладача, здебільшого аспіранти або старші студенти [35]. В українських університетах роль тьютора сьогодні в більшості випадків применшена до помічника викладача, здебільшого аспіранта, або це студенти старших курсів [36].

Критеріальний аналіз синонімів поняття “репетитор” наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Критеріальний аналіз синонімів поняття “репетитор”

Синоніми	Навчає, допомагає засвоїти необхідні знання	Прищеплює навички	Проводить індивідуальні заняття	Проводить групові заняття	Проводить основні / додаткові заняття	Приватна форма проведення занять	Найманий працівник	Відповідність вимогам, стандартам, нормам
Репетитор	+	-	+	+	- / +	+	-	-
Вчитель	+	-	-	+	+ / -	-	+	+
Викладач	+	-	-	+	+ / -	-	+	+
Інструктор	-	+	+	+	+ / +	+	+	+
Тренер	-	+	+	+	+ / +	+	+	+
Наставник	+	+	+	+	- / +	+	-	-
Педагог	+	-	+	+	+ / +	+	-	-

Отже, підсумовуючи вище сказане, наведемо власне уточнене трактування поняття “репетитор” – це особа, що проводить приватні індивідуальні або групові додаткові заняття з ким-небудь, допомагаючи йому засвоїти необхідні знання.

У літературі також відсутнє чітке трактування поняття “репетиторство”. У джерелі [41] «репетиторство» пропонується розглядати як особливу соціальну практику надання приватних (найчастіше, індивідуальних) освітніх послуг репетиторами (приватними вчителями) та одержання учнями додаткових знань.

Репетиторство пропонуємо трактувати як процес проведення приватних індивідуальних або групових додаткових занять з ким-небудь, допомагаючи йому засвоїти необхідні знання. З педагогічної та психологічної точки зору, репетиторство – це форма навчання, вид освітньої діяльності, процес впливу на особу, спосіб передачі знань, елемент додаткового навчання у системі неперервної освіти тощо. З соціологічної точки зору репетиторство – це соціальний феномен [41], з економічної – індивідуальна трудова діяльність [5], вид підприємницької діяльності, елемент неформальної [33] та “тіньової” освіти [5; 9; 39].

Закон України “Про освіту” [16] стверджує, що кожен має право на якісну та доступну освіту. Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів. Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб’єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів. Заняття з репетиторами (тьюторами) рекомендуються зазначеним Законом як можливості індивідуалізованого навчання (дистанційне, екстернатне, сімейне або домашнє навчання чи педагогічний патронаж) [20]. Як бачимо, законодавство України не забороняє додаткового навчання у формі репетиторства, але, проблема полягає у тому, що прямо не врегульовані питання надання послуг репетирами на

законодавчому рівні. А це призводить до різного ставлення громадськості та держави до репетиторства.

Крім нормативно-правових актів, репетиторство не закріплене у Класифікаторі видів економічної діяльності (КВЕД-2010). Цю діяльність можна віднести до групи 85.5 “Інші види освіти” [19], яка включає продовження освіти протягом усього життя для одержування додаткових знань і навичок, а також задля перепідготовки, підвищення кваліфікації, здобуття нової професії та самовдосконалення.

Популярність роботи репетитора збільшується великими темпами. У середньому, кожного року попит на послуги репетиторства в Інтернеті зростає на 15 % [32]. Дані соціологічного опитування «Динаміка ставлення українців до ЗНО», проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» з 3 по 8 травня 2018 р. свідчать, що більше половини (52 %) тих, хто особисто або чиї діти здавали ЗНО, користувалися послугами репетиторів при підготовці до оцінювання, 43 % – не користувалися такими послугами [7]. Для порівняння у 2016 р. лише 15 % особисто не користувалися послугами репетиторів для підготовки до ЗНО та не мали дітей та дітей родичів, знайомих, які б зверталися по відповідні послуги до репетиторів (у 2015 р. таких було 26 %) [27].

У багатьох країнах репетиторство діє на професійній основі: репетитори об’єднуються у асоціації, створюють центри, компанії, у тому числі з міжнародною участю. Окремі репетиторські компанії мають власні дослідницькі структури. Сучасна індустрія репетиторства намагається використовувати усі демонстраційні можливості. У країнах Азії репетиторство перетворилося на великий бізнес [39, с. 39].

Міжнародні експерти вважають, що досвід інших країн може стати у пригоді українській владі. Наприклад, у Литві питання репетиторства вирішується в законі «Про освіту». Подібні норми міжнародні експерти рекомендують впровадити і в українське законодавство. Дуже важливо при цьому визначити процедуру повідомлення про порушення та механізм реагування на них (штраф, пониження кваліфікаційної категорії тощо) [40].

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ ТА СТАВЛЕННЯ ДО РЕПЕТИТОРСТВА В УКРАЇНІ

2.1. Аналізування зацікавленості професією “репетитор” у мережі Інтернет за допомогою web-сервісу Google Trends

Google Trends (<https://www.google.com.ua/trends>) – це публічний web-сервіс компанії Google, який заснований на пошуку Google та показує, як часто певний пошуковий термін шукають по відношенню до загального обсягу пошукових запитів в Інтернеті у різних країнах світу і на різних мовах. Web-сервіс аналізує та генерує велику кількість інформації, яка доступна онлайн, і видає результати розподілу частоти пошуку в певному інтервалі часу, групує країни, регіони та міста у рейтинговий список за популярністю пошуку того чи іншого слова.

Як відомо, найпростіший та найдешевший спосіб розмістити рекламу про надання репетиторських послуг – є реклама в Інтернеті. Також мережа Інтернет є найшвидшим джерелом для пошуку учнями чи студентами інформації про послуги репетиторів. За даними Вікіпедії, у середньому, попит на послуги репетиторів в Інтернеті зростає кожного року на 15 % [32]. Окрім цього, мережа Інтернет є одним із найдоступніших джерел дослідження великого масиву даних, які легко віднайти за будь-який період часу і в найкоротші проміжки часу (порівняно з газетними чи журнальними оголошеннями). Саме тому скористаємось web-сервісом Google Trends [4] для виявлення популярності та сезонності пошукового терміну “репетитор” у мережі Інтернет.

У web-сервісі Google Trends нами було проаналізовано ступінь зацікавленості пошуковим терміном “репетитор” за періоди 01.01.07-30.01.19 рр. та останніх 12 місяців. Період було обрано таким чином, щоб побачити настрої пошукачів в Інтернеті за весь період, від коли було введено ЗНО (2008 р.), та рік перед цим. Побудовано графіки популярності пошукових запитів, де на горизонтальній осі представлено час, а на вертикальній – як часто

пошуковий термін “репетитор” шукали по відношенню до загального числа пошукових термінів в Україні. Цифри на графіку показують популярність пошукового терміну “репетитор” відносно найвищої точки на графіку для певного регіону і періоду часу (див. рис. Б.1-Б.2 Додаток Б). Серед переліку категорій було обрано “Вакансії й освіта”, щоб виключити ті пошукові запити, які не об’єктом нашого дослідження з інших категорій (наприклад, назви фільму “Репетитор” [28; 29]). Російською мовою слово “репетитор” співпадає по написанню з українською, що дало змогу інтегрувати пошукові запити не тільки україномовних, а й російськомовних громадян України.

На рис. Б.1 у Додатка Б можемо простежити висхідний тренд, який свідчить про зростання зацікавленості громадян України до пошукового терміну “репетитор” кожного року. На рис. Б.1-Б.2 Додатка Б можемо чітко простежити сезонність – період зацікавленості в році найбільший у вересні, найменший – у квітні-травні. Пік популярності пошукового запиту “репетитор” за період 01.01.2007-30.01.2019 в Україні припав на вересень 2017 р. Таким чином, можна припустити, що більшість абітурієнтів починає шукати репетиторів з вересня і на довгострокову перспективу. Запити у інші місця можуть свідчити про бажання пошуку нового репетитора або репетитора на кілька місяців до періоду здачі ЗНО (3-4 місяці). Іншим чинником, який впливає на згладження сезонності є пошукові запити послуг репетиторів студентами для підготовки до іспитів, працівниками підприємств та організацій (наприклад, для вивчення англійської мови), оскільки їхні запити не обмежуються терміном здачі ЗНО, як у абітурієнтів.

Також за допомогою web-сервісу Google Trends побудовано картограми регіонів України (рис. Б.3 Додатка Б) та міст України (рис. Б.5 Додатка Б) з виокремленням та ранжуванням регіонів (рис. Б.4 Додатка Б) та міст (рис. Б.6 Додатка Б) за ступенем популярності пошукового запиту “репетитор”. Картограми та результати ранжування територіальних одиниць України дозволяють дізнатися, де пошуковий термін “репетитор” був найпопулярніший протягом вибраного періоду часу.

Дані рис. Б.3-Б.4 Додатка Б показують зацікавленість пошуковим запитом “репетитор” у регіонах України. За період 01.01.2007-30.01.2019 найвищий показник популярності характерний для Волинської (100), Львівської (94), Тернопільської (92) та Рівненської (91) областей, а найнижчий – для Луганської області (10). За останніх 12 місяців за найвищим показником популярності лідирує Івано-Франківська область, а найнижчим – Харківська (10).

Дані рис. Б.5-Б.6 Додатка Б показують зацікавленість пошуковим запитом “репетитор” у містах України. Найвищий показник зацікавленості за період 01.01.2007-30.01.2019 характерний для Луцька (100) та Львова (98), а найнижчий – для Харкова (16). За період 30.01.2018-30.01.2019 web-сервіс Google Trends виокремив тільки два міста – Львів (100) та Київ (37), у інших містах пропорційне співвідношення кількості пошуків до вище зазначених лідерів настільки мале, що ними додаток нехтує і не аналізує.

Окрім цього доцільно проаналізувати у web-сервісі Google Trends схожі запити, які вводили користувачі, шукаючи термін “репетитор”. Дані проранжовано за показниками: – найпопулярніше – це найпопулярніші пошукові запити (рис. Б.7а Додатка Б); – набувають популярності – пошукові запити, популярність яких найбільше виросла протягом останнього періоду часу (рис. Б.7б Додатка Б).

Як бачимо з рис. Б.7 Додатка Б, до числа найпопулярніших пошукових запитів та тих, які набувають популярності віднесено ті, які містять у своїй назві тільки два міста України – Київ та Львів, що свідчить про високу популярність репетиторства у цих містах порівняно з іншими.

Також нами у web-сервісі Google Trends проаналізовано ступінь зацікавленості пошуковим терміном “репетитор” (який однаково пишеться двома мовами) в Україні у порівнянні з Росією за періоди 01.01.07-30.01.19 рр. та за останніх 12 місяців (рис. Б.8 Додатка Б).

Як висновок, можемо зазначити, що в Україні та Росії тенденції пошуку рухаються приблизно в одному напрямі і характеризуються подібною сезонністю. Починаючи з 2015 р. можемо простежити незначне посилення

зацікавленості репетиторством в Україні, що пояснюється впливом освітніх реформ, які почали реалізовуватися новим Міністром освіти і науки.

Також нами у web-сервісі Google Trends проаналізовано ступінь зацікавленості пошуковим терміном “репетитор” у світі за період 30.01.2018-30.01.2019 (рис. Б.9-Б.10 Додатка Б).

Рис. Б.9 підтверджує, що у світі зберігається подібна сезонність зацікавленості репетиторством, як і в Україні. Найбільшою популярністю запит “репетитор” серед українських міст користується у Львові та Києві.

Враховуючи те, що пошуковий термін “репетитор” англійською мовою буде “tutor”, нами проаналізовано ступінь зацікавленості англomовного пошукового запиту у світі за період 30.01.2018-30.01.2019 (рис. Б.11-Б.12).

Загалом, web-сервіс Google Trends дозволяє дослідити такі аспекти, що й було зроблено нами у даному підрозділі:

- виявлення популярності слів за пошуковими запитами;
- виявлення існуючих трендів зміни популярності пошукових запитів;
- аналіз сезонності на ринку;
- вплив географічних даних на популярність пошукового запиту.

2.2. Результати соціологічного опитування щодо ставлення до репетиторства як форми підготовки до ЗНО

2.2.1. Результати соціологічного опитування випускників середніх загальноосвітніх шкіл

Дане опитування проводилося протягом листопада-грудня 2018 р. у середніх загальноосвітніх школах. Взірець анкети наведено у Додатку В, зведені результати відповідей у Додатку Е. В опитуванні у ролі респондентів виступали тільки випускники 11 класів, які відвідують репетиторів на час опитування. Базою обрано 11 шкіл, зокрема, 8 шкіл м. Львова, 2 школи м. Дрогобича і 1 школа м. Стрий. Метод опитування – анкетування, яке передбачало заповнення респондентами анкет з наперед підготовленими

запитаннями. В опитуванні серед випускників взяло участь 100 респондентів, з них 41 (41%) чоловіків та 59 (59%) жінок, середній вік опитаних становив 17 років, оскільки це середній вік випускника. Виявлено, що в більшості дівчата відвідують репетиторів, ніж хлопці.

Наступне питання, на яке відповідали випускники було те, яким репетиторам вони надають перевагу: приватним – 72 особи, репетиторським центрам – 28 осіб. Чому більше 2/3 займаються з приватним репетитором? На наш погляд, причина цього є лояльність репетитора щодо місця та часу занять, дешевша вартість послуг, а також індивідуальний підхід до своїх учнів, бо займаються у маленьких групах або індивідуально. Репетиторський центр має свої переваги: на кожного репетитора є досє, методика відшліфовується не лише одним викладачем, а групою фахівців. А ще діє певна бонусна система, яка дозволяє зекономити кошти.

Аналіз результатів дослідження відповідей на питання «У якій формі ви користуєтесь послугами репетитора?» засвідчив, що 44 % випускників надають перевагу індивідуальним заняттям, 33 % – заняттям у групі, яка складається з 2 осіб, 18 % – займаються у групі з 3-6 людей, а інші 5 % – працюють у групі більше 6 людей. Оскільки більшість учасників анкетування займаються з приватним репетитором, то відповідь про формат занять зрозумілий. Приватний репетитор займається або індивідуально, або у невеликій групі (2-3 особи) аби доступно подати матеріал та знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Також зовсім невелика кількість осіб у групі дає змогу приділити більше часу та уваги репетитором кожному з учасників групи, що є великим плюсом. Натомість у репетиторському центрі формуються більші групи, проте там не один викладач, а декілька (один пояснює матеріал, інший пояснює помилки, третій перевіряє домашні завдання тощо), що дає змогу більшій кількості учнів пояснити матеріал.

Також нас цікавило, з якого періоду випускники навчаються на додаткових заняттях з репетитором. Результати показали, що найбільша кількість опитаних (42 %) навчаються у репетиторів впродовж останніх 2-х років (10-11 класи),

32 % почали користуватися послугами приватного навчання тільки в 11 класі, 6 % осіб займаються з репетиторами з 9 класу, а до 9 класу готувалися з репетитором 20 % осіб. Даний розподіл відповідей вказує на те, що учні активно користуються приватними репетиторськими послугами не лише у процесі підготовки до ЗНО, але й протягом кількох років навчання у школі.

Результати проведеного опитування демонструють, що реклама в Інтернеті чи інших ЗМІ допомагає у виборі лише 19 % школярам вибрати репетитора, а поради шкільного вчителя є ключовими для трішки більше, ніж третини опитаних – 36 % осіб, поради батьків чи інших членів сім'ї також важливі для іншої третини, а ось поради однокласників, друзів, знайомих стало пріоритетом для вибору лише 10 % учнів. З цього можна зробити висновок, що найкращою рекламою для репетитора є так званий спосіб передачі «з уст в уста», коли хорошого репетитора вибирають згідно порад друзів, вчителів чи батьків.

Чи приходиться учням пропускати заняття у школі аби відвідати репетитора? Позитивно відповіли 72 (72 %) випускника. Тобто більша частина вважають, що школа та вчителі не дадуть їм потрібних знань і замість навчання у школі йдуть на приватні заняття. Можливо, у цьому і є корінь проблеми? Учні вважають, що такі прогули уроків аж ніяк не погіршить їх результат ЗНО.

Як учні ставляться до репетиторів? Адже від взаємостосунків вчителя та учня залежить не лише результат і знання, але й взаємодія та стан учня з психологічної точки зору. Більшість опитаних сказала, що нейтрально, а саме 56 %, відповідь позитивну дали 35 % учнів, негативне ставлення до репетиторів висловили 9 % респондентів.

Аналіз мотивів звернення до репетиторства засвідчив, що 11 % випускників відвідують репетиторів, щоб отримати вищі бали на ЗНО, вступ у престижний ЗВО мотивує 31 % респондентів, 11 % вважають, що репетитор пояснює матеріал краще, ніж вчитель, а 18 % респондентів відповіли таким чином: заняття допомагають стати більш сконцентрованим, вселяють впевненість. Отже, можна зробити висновок, що головна мета випускників – це вступ в омріяний ЗВО.

Висока вартість репетиторських послуг є проблемою для 32 % опитаних, відсутність кваліфікованого репетитора з предмету – для 11 %, відсутність вільного часу, оскільки досить багато часу йде на навчання у школі – для 5 %, значна відстань, куди необхідно добиратись до репетитора – для 16 %, складність узгодити час занять з репетитором – для 15 %, змушування шкільними вчителями (у відкритій чи прихованій формах) ходити до них на репетиторство – для 13 %, невміння репетитором доступно пояснити матеріал дратує 4 % випускників, а ось інші респонденти вказали на такі проблеми, як небажання вивчати даний предмет чи нерозуміння цього предмету. Незважаючи на проблеми, які виникають, так чи інакше, практично кожен випускник шукає зручний варіант. На нашу думку, уникнути цього допомогли б спеціально створені платформи, де були б розміщені резюме педагога, а також батьки могли б в он-лайн режимі задати питання колишнім учням чи їхнім батькам щодо того, що їх хвилює. Цей варіант унеможливив би створення багатьох проблем та вирішив ті, які найбільше турбують наших випускників.

Як засвідчують результати, 35 % випускників переконані, що скласти ЗНО без репетитора неможливо, 55 % – не можуть дати однозначної відповіді, а 10 % опитаних вважають, що це цілком реально. Отже, учні все-таки думають, що написання ЗНО можливе і без репетиторів. Чому ж всі масово ходять на заняття до репетиторів? На нашу думку, відвідини репетитора дозволяють застрахуватись і посилити впевненість в успішній здачі ЗНО.

Що спонукало до вибору репетитора випускником? Низький рівень знань з даного предмету зазначили 5 % респондентів, вимогу батьків 12 %, бажання краще вивчити предмет 29 %, низьку якість викладання предмету вчителем у школі 19 %. 27 % респондентів вказали на бажання вступити у престижний ЗВО та подолати поріг “склав / не склав”.

Проаналізувавши відповіді на питання наших респондентів, можна зробити висновок, що основною психологічною причиною поширення такого явища як репетиторство та масового відвідування репетиторів випускниками шкіл є те, що учні та батьки вважають, що саме це є ключем до успішного

складання ЗНО та вступу в обраний ЗВО. Також, на нашу думку, важливим є те, що учні зневірені у методах шкільної системи, а вчителі, у свою чергу, не мають можливостей або/та бажання змінити спосіб викладання на більш інноваційний та більш адаптований до сучасних ринкових вимог.

2.2.2. Результати соціологічного опитування репетиторів

Дане опитування проводилося протягом листопада-грудня 2018 р. серед репетиторів Львівської області. Взірець анкети наведено у Додатку Г, зведені результати відповідей у Додатку Е. В опитуванні у ролі респондентів виступали тільки ті репетитори, які готують випускників до здачі ЗНО (хоча не обмежувалося тими, які готують, окрім до ЗНО, і з іншою метою). Метод опитування – анкетування, яке передбачало заповнення респондентами анкет з наперед підготовленими запитаннями. Анкети розповсюджувалися на електронні скриньки, які взяті з інтернет-джерел, на яких подані оголошення про надання репетиторських послуг, а також серед знайомих, вчителів та викладачів. Також у соціологічному опитуванні взяли участь репетитори, які працюють у центрі підготовки до ЗНО “Результат” (м. Львів) та репетиторському центрі “Акцент” (м. Львів). Загалом в опитуванні взяли участь 50 репетиторів: 72 % – жінки, 28 % – чоловіки.

Щодо вікової категорії, то більшість репетиторів віку 35-50 років, а саме 23 з 50 опитаних респондентів (46 %), у віці 50-60 років – 13 репетиторів (26 %), 25-35 років 5 осіб (10 %), старше 60 років – 7 осіб (14 %), а ось найменше репетиторів у віці до 22 років, це 2 особи (4 %). З даної відповіді можемо бачити, що старших 35 років репетиторів набагато більше, ніж молодих спеціалістів. На нашу думку, молоді фахівці можуть внести певні корективи у пояснення та застосовувати нові методики навчання, у той час, як старші їх колеги є більш консервативними.

Надають послуги репетитора своїм шкільним учням 29 опитаних (58 %), а ось інші 21 цим не займаються (42 %). Отже, більшість шкільних вчителів займаються із своїми учнями, що може впливати на прояв академічної

доброочесності у школі та формувати соціальну нерівність серед учнів. На нашу думку, це пов'язано з тим, що це зручно як учням, так і батькам: вчитель пояснює шкільний матеріал та регулює прогалини у знаннях. Але чи педагогічно вчити додатково своїх учнів і чи не спричинює це лояльніше ставлення самого вчителя до того ж учня на шкільних уроках?

Серед респондентів 22 з 50 відповіли, що займаються з будь-якою віковою категорією учнів, 3 репетитора воліють займатися лише з учнями, які навчаються у початкових класах, 10 репетиторів займаються з учнями 5-8 класів, інші 15 репетиторів займаються лише з учнями старших класів. На нашу думку, даний поділ спричинений фінансовою оплатою занять: всім відомо, що саме підготовка до ЗНО є більш оплачуваною, ніж звичайна підготовка. Саме тому значна частина репетиторів воліють навчати саме учнів випускних класів.

Яка причина того, що учні за допомогою звертаються до репетиторів? На думку 7 репетиторів причиною є недостатня кількість часу на опрацювання тієї чи іншої теми на шкільних заняттях, 8 репетиторів вважають, що передумова вибору репетиторів учнями полягає у недосконалостях освітньої системи, 3 респонденти вказали інші варіанти, 12 репетиторів відповіли, що байдужість учнів на шкільних заняттях є головною з причин відвідування репетитора. Даний поділ думок репетиторів зумовлений саме тим, з якою віковою категорією вони працюють та з якими знаннями прийшли до них учні на заняття.

Для чого займаються репетитори своїм ремеслом? 35 респондентів, що становить практично 70 % всіх опитаних сказали, що це основний або додатковий їх вид заробітку; 7 респондентів відповіли, що даний вид занять – це можливість вдосконалюватися.

А чи підтримують самі репетитори рішення Уряду щодо офіційної реєстрації тих, хто надає репетиторські послуги як ФОП і сплати податків? Лише 56 осіб відповіли, що цілком підтримують таке рішення (28 %), 56 не визначилися із своїм рішенням, а інші 88 (44 %) негативно ставляться до цього рішення.

2.2.3. Результати соціологічного опитування першокурсників

Дане опитування проводилося протягом листопада-грудня 2018 р. у закладах вищої освіти. Взірець анкети наведено у Додатку Д, зведені результати відповідей у Додатку Е. В опитуванні у ролі респондентів виступали тільки першокурсники, які відвідували репетиторів з метою підготовки до ЗНО. Базою обрано такі навчальні заклади: Національний університет “Львівська політехніка”, Львівський національний університет ім. І. Франка, Львівський інститут економіки і туризму, Національний лісотехнічний університет України. Метод опитування – анкетування, яке передбачало заповнення респондентами анкет з наперед підготовленими запитаннями.

Загалом у соціологічному опитуванні взяли участь 200 першокурсників: 73 чоловічої та 127 жіночої статі; 143 першокурсника користувалися послугами репетиторів (71,5 %), а 57 осіб – послугами репетиторського центру (28,5 %).

Як засвідчують результати, 27 % респондентів займалися з репетитором індивідуально, 38,5 % – у групі з 2 осіб, а 10,5 % здобували знання у групі з 6 і більше осіб. Більшість респондентів почали користуватися послугами репетитора до 9 класу (72 %), 14 % – з 11 класу, 12 % – відвідували репетитора у 10-11 класах, 7 % – з 9 класу.

25 (12,5 %) першокурсників вказали, що на вибір репетитора вплинула реклама в ЗМІ; 79 (38,5 %) респондентів вибір репетитора здійснили за порадою шкільного вчителя, 72 (36 %) – за порадою батьків чи інших членів сім’ї, 46 (23 %) – за порадою однокласників, друзів, знайомих. Серед інших варіантів були зазначені випадковий збіг обставин та поради випускників попередніх років навчання.

А чи пропускали першокурсники у школі уроки для того аби відвідати репетитора? 80 % відповіли ствердно. Цей результат відповідей є подібним до результату відповідей випускників попереднього нашого дослідження.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що майже половина першокурсників (48 %) схвалюють таке явище як репетиторство, а 24,5 % ставляться негативно.

Метою відвідування репетитора для 11,5 % першокурсників було бажання отримати вищі бали на ЗНО, для 24 % – бажання поступити у престижний університет, для 38 % – поступити на державну форму навчання, для 6,5 % осіб репетитор краще пояснював матеріал, ніж шкільний вчитель.

Результати проведеного опитування дають підставу стверджувати про те, що 66 % першокурсників переконані, що без відвідування репетиторів, вони б не написали ЗНО на такому високому рівні, який у них був, а 6 % вважають, що могли б підготуватись до здачі ЗНО самостійно. Відповіді першокурсників ілюструють той факт, що до самого ЗНО учні не впевнені у своїх силах та можливостях, але після написання тесту розуміють, що могли б самі успішно його скласти.

А чи були завдання, які не відповідали програмі, яку ви вивчали в школі? 4,5 % першокурсників з впевненістю зазначають, що завдання ЗНО повністю відповідали шкільній програмі, яку вони вивчали у школі, 79,5 % зазначили, що були завдання з тем, які не вивчалися у школі, а 16 % не змогли відповісти точно на дане питання. Таким чином, учні не знають, які будуть завдання, тому і бояться, що без допомоги репетиторів не справляться з ними, а після складання ЗНО розуміють, що завдання повністю відповідають шкільній програмі.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що висока вартість репетиторських послуг була проблемою, з якою стикнулися 48 % респондентів під час пошуку чи користування послугами репетиторів, 18 % зазначили як проблему відсутність кваліфікованого репетитора з необхідного предмету, 9 % зазначили як проблему відсутність вільного часу, для 7% багато часу забирало добирання до репетитора, 7 % зізналися у змушуванні шкільними вчителями (у відкритій чи прихованій формах) ходити до них на репетиторство.

Результат відповідей на питання “Як зараз ви оцінюєте свої шанси на успішне складання ЗНО, якщо б ви не користувалися послугами репетиторів?” такий: 33 % теперішніх студентів вважають, що можна було без репетитора його скласти, а 38,5 % завдячують своїм репетиторам за свої результати.

Українське прислів'я каже, що «Знання за плечима не носиш». У випадку підготовки до ЗНО використати його можна. Якщо випускник загальноосвітньої школи доклав зусиль для вивчення того чи іншого матеріалу, то йому знадобиться це у подальшому навчанні чи у професійній діяльності. Питання лише у тому, а чи може учень опанувати це самостійно?

2.3. Статистичний аналіз чинників, які впливають на вибір абітурієнтом репетитора та стан розвитку репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні

Анкетне опитування також передбачало відповіді респондентів на питання, зведені результати відповідей на які наводимо у Додатках Є-Ж. Варто зазначити, що нами були ранги, які зазначали у своїх відповідях респонденти, перетворені у бали таким чином: 20 (для випускників шкіл та першокурсників) або 12 балів (для репетиторів) – чинник з найбільшою силою впливу, 1 бал – чинник з найменшою силою впливу.

У подальшому нашому дослідженні будемо користуватись поняттям “випускник-абітурієнт”, яке трактуватимемо як особу, яка закінчує (чи закінчила раніше на рік чи більше) 11 клас середньої загальноосвітньої (старшої) школи і претендує на вступ до закладу вищої освіти та планує скласти ЗНО.

Використовуючи математичний та статистичний аналізи, дамо трактування одержаних результатів. Цілком природно, що усереднене значення думки кількох респондентів буде більш достовірнішою, ніж відповіді одного, і чим більша кількість опитуваних, тим надійніший буде результат. Достовірність відповідей респондентів оцінюють за допомогою коефіцієнта конкордації, який характеризує ступінь згоди думок респондентів. Чим більше узгоджені відповіді респондентів, тим оцінки будуть більше достовірними. Коефіцієнт конкордації розраховується за формулою [22, с. 251]:

$$W = \frac{\sigma_{\phi}^2}{\sigma_{\max}^2} = \frac{\sum_{i=1}^m \left\{ a_i - \frac{1}{2} \cdot n \cdot (m+1) \right\}^2}{\frac{1}{12} \cdot n^2 \cdot m \cdot (m^2 - 1)}, \quad (2.1)$$

де σ_{ϕ}^2 – фактична дисперсія (середньоквадратичне відхилення) підсумкових оцінок, які надані респондентами; $\sigma_{\max}^2$ – дисперсія підсумкових оцінок за умови, що думки респондентів повністю збігаються; a_i – сумарна оцінка, одержана i -м об'єктом; m – кількість об'єктів оцінювання; n – кількість респондентів.

Істотність (статистична значущість) коефіцієнта конкордації перевіряється порівнянням величини $\chi^2_{розр} = W \cdot n \cdot (m-1)$ з $(m-1)$ числом ступенів свободи і при довірчій імовірності 0,95 з табличним значенням χ^2 критерію Пірсона. Якщо $\chi^2_{розр} \geq \chi^2$, то коефіцієнт W є істотним, якщо $\chi^2_{розр} < \chi^2$, то необхідно збільшити кількість респондентів.

Величина коефіцієнта конкордації відповідей випускників-абітурієнтів становить $W_{od} = 0,74$, першокурсників – $W_{нк} = 0,77$, репетиторів – $W_{od} = 0,71$. У всіх варіантах значення показника прямує до 1, а це означає, що думки випускників-абітурієнтів співпадають більше ніж у 74 %, першокурсників – 77 %, репетиторів – 71 %, тому доцільність проведення подальшого аналізу, з огляду на відповіді респондентів, є виправданим.

Результати порівняння розрахункового значення $\chi^2_{розр}$ для $(20 - 1)$ ступенів свободи для випускників-абітурієнтів і першокурсників, та $(12 - 1)$ ступенів свободи для репетиторів є більшим за табличне χ^2 . Отже, можна вважати, що в оцінюванні впливу чинників на досліджуваний об'єкт думки респондентів є добре узгодженими.

Результати ранжування чинників за рівнем впливу на рішення випускника-абітурієнта щодо вибору репетитора до підготовки до ЗНО дають такі результати. Найбільший вплив на прийняття рішення випускниками-

абітурієнтами справляють такі чинники, як: низький рівень знань з даного предмету, фінансово-матеріальна сторона та бажання отримати кращі результати із ЗНО. Ці чинники є повністю обґрунтовані. Основна мета репетиторства – одержання додаткових знань з того предмету, з якого учні відчують потребу через свій низький рівень знань. До 2007 р. репетиторство не було популярним так як сьогодні, оскільки змінилася система вступу у заклад вищої освіти. Якщо раніше можливість вступу у ЗВО абітурієнта залежала більше від родинних зв'язків, домовленості через надання хабара, кількості поданих заяв на дану спеціальність, суб'єктивного рішення членів приймальної комісії (особливо, коли вступний іспит проходив в усній формі, або була незначна диференціація результатів вступу – тобто оцінку “відмінно” могли мати велика кількість вступників і їхні шанси здебільшого залежали від інших чинників, а не знань), складність іспиту (оскільки кожен ЗВО складав самостійно вступні завдання), то сьогодні ймовірність вступу визначається кількістю набраних балів на ЗНО та розміщення у рейтинговому списку. Єдиний законний засіб одержати високі бали на ЗНО – мати достатній рівень знань. Кращі результати ЗНО – це більші можливості та кращі перспективи для абітурієнта.

Немаловажний вплив на прийняття рішення справляє фінансово-матеріальне становище батьків випускника-абітурієнта – це сукупний рівень доходів сім'ї, вартість курсів репетиторства, яка коливається залежно від предмету та регіону. У середньому година заняття з української мови коштує 80-120 грн.; математики – 100-150 грн.; історії – 70-100 грн. Що стосується англійської мови, то ціни варіюються від 100 до 300 грн. за годину [17]. У грошовому еквіваленті виходить, що кожна сім'я у середньому витрачає на послуги індивідуальних репетиторів близько 380 доларів США в рік. Тільки у 2015 році 500 000 українців вивчали іноземні мови поза школою, на що вони і витратили близько 700 млн. доларів США. При цьому 600 млн. доларів США – це саме витрати на репетиторів, а решта – це вже прибуток курсів [32]. За

підрахунками науковців, підготовка до ЗНО-2018 з репетиторами із трьох предметів за вісім місяців обходиться щонайменше 32 000 грн.” [14, с. 14].

Найменший вплив на прийняття рішення щодо вибору репетитора характерний для таких чинників, як: середній бал (успішність), рівень шкільних досягнень, тиск з боку вчителів.

У вступній кампанії 2018 р. повністю нівельовано навчання учнів через зведення до мінімуму чи його неврахування середнього балу за атестат. Наприклад, у Львівському Національному університеті імені Івана Франка та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка коефіцієнт залежно від обраної спеціальності коливався від 0,05 до 0,1. Вищі навчальні заклади Івано-Франківська, зокрема Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника та Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу пропонували коефіцієнт множення на середній бал атестату, який не перевищував 0,1. Рішення щодо зменшення ролі “шкільних знань” було затверджено Міністерством освіти і науки України 13 жовтня 2017 р. Причиною подібних реформ є те, що бал атестату не завжди відображає реальний рівень знань абітурієнтів [11]. У багатьох університетах середній бал за атестат не враховувався. На наш погляд, це рішення призводить до погіршення ступеня вивчення учнями тих предметів, які не потрібно складати у формі ЗНО, оскільки результати атестату і так не будуть враховані при вступі. Складається ситуація, що одні шкільні предмети є основними, а інші можна не вчити.

Можна припустити, що через відсутність серед числа опитуваних тих, хто одержував додаткові бали за перемоги на олімпіадах і конкурсах, призвело до низько оціненого чинника “рівень шкільних досягнень”, тобто респонденти не придали належної уваги цьому варіанту відповіді. Не є суттєвим чинником, який впливає на потребу працювати з репетитором, тиск з боку вчителів, що свідчить про свідомий та власний вибір (або під впливом батьків чи друзів) учня одержувати додаткові заняття з репетитором.

На думку репетиторів найбільший вплив на стан розвитку репетиторства до підготовки до ЗНО в Україні справляють якість викладання у школі та складність навчальної програми у школі. Часті реформи, які проводяться МОН України, призводять до ускладнення навчальних програм, часті зміни та плутанини у навчальних матеріалах, відсутності якісно підготовленої та прорецензованої навчальної літератури тощо. Однією з проблем шкіл є укрупнення класів, збільшення кількості учнів в одному класі, що унеможлиблює якісного пояснення вчителем матеріалу. Шкільна програма 10-11 класів є перевантажена значною кількістю шкільних предметів на вивчення яких учням доводиться витрачати багато часу, – у даному випадку вирішенням цієї проблеми може стати профільне навчання у старших класах. Окрім цього, учням сільських шкіл доводиться витрачати багато часу на добирання до шкіл у міста чи районні центри. У багатьох сільських місцевостях і досі відсутнє підключення до Інтернету. Відсутність якісного інформаційного та матеріально-фінансового забезпечення шкіл знижує потенціал вчителів якісно викладати у школі. На додачу до цього варто згадати проблему браку кадрів педагогічного спрямування, – і як зазначає Інтернет-газета “Українська правда”: “У педвиші вступають з найнижчими балами ЗНО. Фізики і математики вчитимуть нинішні трієчники”. За словами Міністра освіти і науки України Л. Гриневич непопулярність професії та низький рівень підготовки майбутніх вчителів очевидно залежить від її оплачуваності [37]. Тому не дивно, чому іншим головним чинником, який формує ринок репетиторства, є рівень зарплат педагогічних працівників, які стараються одержати завдяки репетиторству додаткові джерела фінансових надходжень.

Найменше, за результатами анкетування, на формування ринку репетиторства в Україні впливає корупція у школах, але, враховуючи той аспект, що респондентами були у більшості вчителі, тому й природно, що мало хто б захотів зізнатися у своїй причетності до цього явища.

РОЗДІЛ 3

РЕПЕТИТОРСТВО В УКРАЇНІ: SWOT-АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО

Репетиторство має як свої недоліки (слабкі сторони), так і переваги. Досі точаться дискусії між науковцями, політиками, вчителями і батьками про необхідність репетиторства. З одного боку репетиторство веде до зниження якості формальної освіти, сприяє виникненню нерівності в доступі до освіти, обмежує вільний час учнів, призводить до зростання корупції у школах тощо. З іншого боку – забезпечується можливість індивідуального підходу до учнів з різним рівнем знань, учні мають змогу удосконалити та підтягнути рівень своїх знань, підвищити впевненість у здачі іспитів, отримати можливість вступу до престижних закладів освіти тощо.

Як переваги репетиторства поряд із самостійною формою навчання зазначимо такі:

- індивідуальний підхід до потреб та вимог кожного учня;
- адаптація до потреб слабких учнів;
- репетитор краще систематизує матеріал;
- самоорганізація через чітко спланований графік відвідування занять репетитора, підготовка домашніх завдань;
- навчання за актуальними та чітко спланованими навчальними програмами, які можна адаптувати до рівня засвоєння учнем матеріалу;
- економія часу на самостійний пошук необхідного матеріалу для вивчення;
- контроль за вивченням матеріалу.

Серед недоліків варто зазначити, що оплата послуг приватних репетиторів забирає значну частину прибутків українських сімей, які у середньому складають 50 % у сільських районах та 35-40 % у містах; відмічається низька якість освітніх послуг у межах формальної системи освіти, де вчителі надають перевагу репетиторству, а не роботі у класі [13, с. 42]. Як вагому загрозу варто

відмітити збільшення тижневого робочого часу випускника загальноосвітнього навчального закладу, який додатково працює з репетиторами з двох, трьох або чотирьох предметів. Для прикладу, якщо доросла людина працює 40 год. На тиждень, то випускник середнього загальноосвітнього закладу – 96 год. Ці дані сигналізують про фактори ризику погіршення здоров'я шкільної молоді. Зі статистики відомо, що 95 % випускників загальноосвітньої школи мають ті чи інші захворювання. З такою організацією навчального процесу – школа плюс репетиторство – не можна миритися, воно шкодить здоров'ю нації [14, с. 14].

У джерелі [39, с. 42] автор недоліками репетиторства як форми тіньової освіти вважає: конфлікт інтересів (деформація професійної етики, «перетягування» талановитих педагогів, зменшення актуальності та економічної ефективності мейнстрім-освіти тощо); корупційні прояви («нав'язане» репетиторство та ін.); спотворення (прискорене засвоєння або порушення послідовності) шкільної програми, педагогічних підходів; вплив на ефективність навчання у школі; обмеження вільного часу учня; зростання навантаження, негативний вплив на здоров'я та самопочуття учня; відволікання фінансових ресурсів домогосподарств, які могли бути витрачені на інші цілі або види діяльності (спорт, здоров'я тощо); «прихована» приватизація державного освітнього сектору; посилення освітньої та соціально-економічної нерівностей.

Для розмежування позитивних та негативних аспектів, можливостей та загроз репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні з позиції держави, репетитора та випускника-абітурієнта проведемо SWOT-аналіз. Для того нами були оцінені сильні і слабкі сторони, можливості та загрози згідно спеціально розроблених шкал (Додаток 3).

Можливості й загрози розглядаються як такі явища, що можуть сприяти або заважати діяльності державі, репетитору чи випускнику-абітурієнту.

Далі будемо SWOT-матриці для кожного з об'єктів дослідження за моделлю, яка зображена у Додатку Й.

SWOT-аналіз репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції держави, репетитора та випускника-абітурієнта подамо у Додатку К.

Далі подано у Додатку Л SWOT-матриці репетиторства як форми підготовки до ЗНО з результатами розрахунку інтегральних оцінок з позиції держави, репетитора та випускника-абітурієнта.

Подальші дії полягають у формуванні матриці стратегічного вибору за результатами SWOT-аналізу, у якій запропоновані стратегічні дії для держави, репетиторів та випускників-абітурієнтів залежно від співставлення різних комбінацій: сильні сторони – загрози, сильні сторони – можливості, слабкі сторони – загрози, слабкі сторони – можливості (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Рекомендована матриця вибору стратегічних дій, спрямованих на відношення до репетиторства як форми підготовки до ЗНО

	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Можливості (O)	Квадрант SO Стратегія розвитку Необхідно поєднувати можливості та сильні сторони репетиторства для його розвитку. Ґрунтуючись на найвагоміших сильних сторонах можна найбільш повно використати зовнішні можливості	Квадрант WO Стратегія конкуренції Необхідно поєднувати найзначніші можливості і слабкі сторони репетиторства для його розвитку. Слабкі сторони заважатимуть (стримуватимуть) використанню переваг зовнішніх можливостей
Загрози (T)	Квадрант ST Стратегія збереження Необхідно поєднувати найзначніші загрози та сильні сторони репетиторства для його розвитку. Ґрунтуючись на найвагоміших сильних сторонах, можна найбільш повно захиститися від зовнішніх загроз	Квадрант WT Стратегія оборони Необхідно поєднувати найзначніші загрози і слабкі сторони репетиторства для його розвитку. Найкритичніші слабкі сторони заважатимуть захисту від зовнішніх загроз і навіть підсилюватимуть їх негативний вплив

Джерело: запропоновано авторами

На основі значень інтегральних оцінок визначимо стратегічні орієнтири. Для цього побудуємо графіки векторів спрямованості для трьох варіантів SWOT-аналізу, які дають чітке уявлення про те, яким чином сильні та слабкі сторони репетиторства впливають на реалізацію можливостей і нейтралізацію загроз державою, репетитором чи випускником-абітурієнтом (див. Додаток М).

Вектор спрямованості стратегічного орієнтиру репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції держави міститься у квадранті WT, що вказує на

те, що несприятливі умови функціонування ринку репетиторства у поєднанні із слабкими сторонами становить значну загрозу для нормального функціонування держави і сфери освіти загалом. Державі необхідно розробляти заходи протидії зовнішнім загрозам і зменшення негативного впливу слабких сторін репетиторства.

Вектор спрямованості стратегічного орієнтиру репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції репетитора міститься у квадранті SO, що вказує на те, що репетиторам необхідно поєднувати наявні можливості і сильні сторони репетиторства для свого розвитку. Ґрунтуючись на найвагоміших сильних сторонах репетиторам необхідно найбільш повно використовувати зовнішні можливості, які склалися на даний час через недосконале державне регулювання освітньої сфери та економічної системи загалом.

Вектор спрямованості стратегічного орієнтиру репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції випускника-абітурієнта міститься у квадранті WO, що вказує на те, що випускникам-абітурієнтам для свого розвитку необхідно використовувати наявні можливості репетиторства як форми підготовки до ЗНО задля послаблення слабких сторін як репетиторства так і системи освіти в цілому для свого розвитку.

Як бачимо, немає єдиного погляду на необхідність репетиторства в нашій країні. Ставлення до репетиторів різне – від засудження вчителів за неетичну діяльність до схвалення як можливості заохочення дітей до додаткового навчання та активізації навчального позаурочного процесу. Подальші рішення необхідно приймати шляхом максимізації власної вигоди при одночасній мінімізації втрат іншої сторони, яка залучена до цього процесу.

ВИСНОВКИ

У ході наукової роботи було:

- досліджено теоретичні засади репетиторства як форми підготовки до ЗНО: проаналізовано підходи науковців до трактування понять “репетитор” і “репетиторство”, запропоновано власне уточнене трактування поняття “репетитор”;
- проведено діагностику зацікавленості професією “репетитор” у мережі Інтернет за допомогою web-сервісу Google Trends;
- проаналізовано результати соціологічного опитування випускників-абітурієнтів, репетиторів та першокурсників щодо ставлення до репетиторства як форми підготовки до ЗНО;
- проведено статистичний аналіз чинників, які впливають на вибір абітурієнтом репетитора та стан розвитку репетиторства як форми підготовки до ЗНО в Україні;
- здійснено SWOT-аналіз репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції випускника-абітурієнта, репетитора і держави;
- запропоновано стратегічні орієнтири використання репетиторства як форми підготовки до ЗНО для таких суб’єктів, як випускників-абітурієнтів, репетиторів та держави.

Виявлено, що немає єдиного погляду на необхідність репетиторства в нашій країні. Ставлення до репетиторів різне – від засудження вчителів за неетичну діяльність до схвалення як можливості заохочення дітей до додаткового навчання та активізації навчального позаурочного процесу.

Подальші рішення необхідно приймати шляхом максимізації власної вигоди при одночасній мінімізації втрат іншої сторони, яка залучена до цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bray M. and LykinsCh. Shadow education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia. Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank, 2012. – 114 p.
2. Bray M. The Challenge of Shadow Education. Private tutoring and its implications for policy makers in the European Union. An independent report prepared for the European Commission by the NESSE network of experts. European Commission, Wydawnictwo European Commission, Bruksela 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nesse.fr/nesse/activities/reports//activities/reports/the-challenge-of-shadow-education-1>.
3. Bray M. The shadow education system: private tutoring and its implications for planners, Wydawnictwo UNESCO: International Institute for Educational Planning, Paryż 2007. – 102 p.
4. Google Тренди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/trends>.
5. Ангелко І. Тіньова діяльність як джерело доходу: основні форми вияву / І. Ангелко // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – с. 108-115.
6. Бичкова Л. Особливості репетиторства як різновиду сучасної неформальної образотворчої освіти / Л. Бичкова, І. Мужикова // Школа першого ступеня : Теорія і практика: Збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. – Випуск 37-38. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2012. – С. 15-22.
7. Більше половини українців, які склали ЗНО, користувалися послугами репетиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/bilsha_polovyna_ukraintsiv_yaki_skladaly_zno_korystuvalysya_poslugamy_repetytoriv_288510.html.
8. Бочарова О.А. Феномен популярності репетиторства в Польщі: причини і наслідки / О.А. Бочарова, Л.Ц. Ваховський // Вісник Луганського

- національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2018. – № 1(2). – С. 28-38.
9. Брей М. Частное репетиторство – теневая сторона образования / М. Брей // Педагогика. – 2002. – № 5. – С. 24-26.
 10. Бурдяк А.Я. Дополнительные занятия по школьным предметам: мотивация и распространенность / А.Я. Бурдяк // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. – 2015. – № 2. – С. 96-112.
 11. Вступ 2018: шкільний атестат множать на нуль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mi100.info/2018/01/05/vstup-2018-shkilnyj-atestat-mnozhat-na-nul>.
 12. Выпускник вуза в современном социокультурном пространстве : моногр. / под общ. ред. Е.А. Подольской; [авт. кол.: Е. А. Подольская и др.]. – Харьков: Изд-во НУА, 2011. – 416 с.
 13. Гарапко В.І. Вплив приватного репетиторства в Україні на можливості здобуття освіти дітьми з бідних сімей / В.І. Гарапко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 133. – С. 41-43.
 14. Гладкевич М. Підготовка до ЗНО: школа чи репетиторство? / М. Гладкевич, О. Заяць, Ю. Кишакевич // Молодь і ринок. – 2018. – № 2. – С. 11-15.
 15. Гнедко Н. Дидактичні основи використання віртуального репетитора / Н. Гнедко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – 2013. – Вип. 4(1). – С. 20-25.
 16. Закон України “Про освіту” від 5.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
 17. ЗНО – 2018: Репетитори чи самоосвіта? // Львівська пошта – 2018. – № 10 (2022). – 3 лютого.
 18. Інформаційно-аналітичне забезпечення освітньої реформи в Україні: монографія / за ред. С.Л. Лондара; ДНУ “Інститут освітньої аналітики”. – К., 2017. – 304 с.

19. КВЕД-2010: Група 85.5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/85/KVED10_85_5.html.
20. Ключові новації в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/ZAKON-2018.pdf>.
21. Коломієць Г.М. Інтеграційна траєкторія національної господарської системи в глобальному суспільстві : монографія / Г. М. Коломієць, О. В. Меленцова, І. І. Помінова. – Х.: МОНОГРАФ, 2016. – 275 с.
22. Лук'янова В.В. Економічний ризик: Навчальний посібник / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К.: Академвидав, 2007. – 464 с.
23. Наумова А.А. Роль репетиторства в современной системе образования / А.А. Наумова // Россия между модернизацией и архаизацией: 1917–2017 гг.: материалы XX Всероссийской научно-практической конференции: в 2 томах. – Сургут: АНОВО «Гуманитарный университет», 2017. – С. 385-390.
24. Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. Второе издание, исправленное и дополненное / Под общим руководством акад. Ю. Д. Апресяна. – Москва; Вена: Языки славянской культуры: Венский славистический альманах, 2004 г. – 1488 с.
25. Офіційний звіт про проведення в 2018 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. Том 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/ZVIT-ZNO_2018-Tom_1.pdf.
26. Попов С.А. SWOT-аналіз як інструмент із визначення стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку системи державного управління / С.А. Попов, І.А. Сенча // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 37. – С. 114-122.
27. Результати опитування: Українці стали лояльніше ставитись до корупції у вишах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/statti/9923->

[rezultaty-opytuvannja-ukrayintsi-staly-lojalnishe-stavytys-do-koruptsiyi-v-vyshah.](#)

28. Репетитор (фільм, 1987) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Репетитор_\(фільм,_1987\).](https://uk.wikipedia.org/wiki/Репетитор_(фільм,_1987).)
29. Репетитор (фільм, 2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Репетитор_\(фільм,_2007\).](https://uk.wikipedia.org/wiki/Репетитор_(фільм,_2007).)
30. Репетитор / Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://sum.in.ua/s/repetytor.](http://sum.in.ua/s/repetytor)
31. Репетитор / Словопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://slovopedia.org.ua/42/53408/289308.html.](http://slovopedia.org.ua/42/53408/289308.html)
32. Репетиторство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Репетиторство.](https://uk.wikipedia.org/wiki/Репетиторство)
33. Реформування і модернізація освітніх систем країн світу XXI століття: монографія / за наук. ред. О. І. Шапран. – Переяслав-Хмельницький. – К., 2018. – 344 с.
34. Синонимы к слову «репетитор» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://kartaslov.ru/синонимы-к-слову/репетитор.](https://kartaslov.ru/синонимы-к-слову/репетитор)
35. Тьютор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Тьютор.](https://uk.wikipedia.org/wiki/Тьютор)
36. Тьютори, коучі і едвайсери – хто вони? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://osvita.ua/school/reform/55183.](https://osvita.ua/school/reform/55183)
37. У педвищі вступають з найнижчими балами ЗНО. Фізики і математики вчитимуть нинішні трієчники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://life.pravda.com.ua/society/2016/08/2/215954.](https://life.pravda.com.ua/society/2016/08/2/215954)
38. Фучеджи В.І. SWOT-аналіз як інструмент антикризового фінансового управління / В.І. Фучеджи // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9(2). – С. 156-161.
39. Хмелевська О.М. Репетиторство як складова тіньової освіти та можливості його оцінювання в Україні / О.М. Хмелевська // Демографія та соціальна економіка. – 2017. – № 1. – С. 37-53.

40. Що робити з репетиторством у школах: поради експертів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/55743>.
41. Щудло С.А. Репетиторство в Україні та Польщі: навіщо потрібні додаткові знання / С.А. Щудло, П. Длугош // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий відділ ХНУ, 2013. – Вип.19. – С. 427-431.

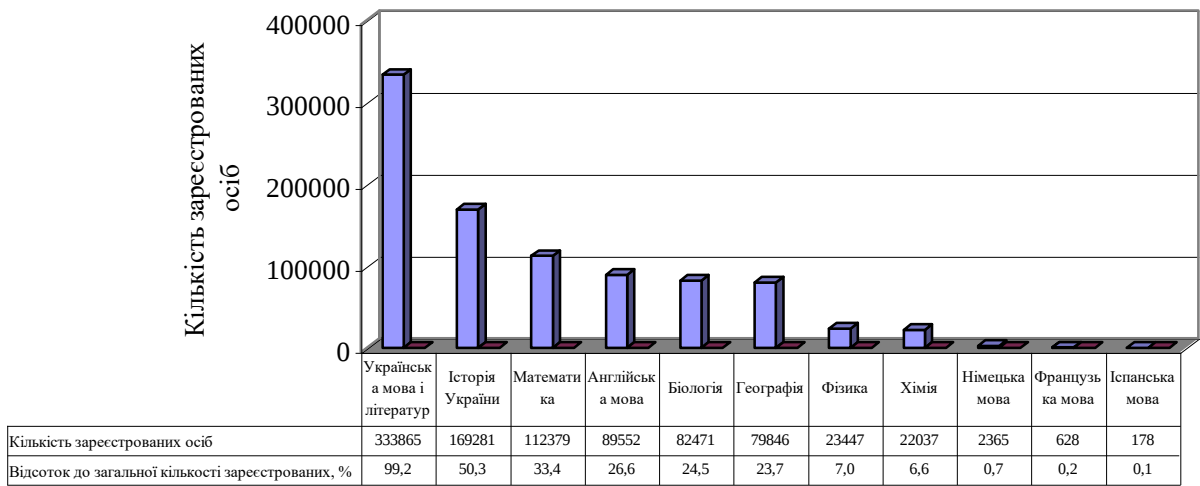

Рис. А.1. Рейтинговий розподіл кількості осіб, зареєстрованих для участі у ЗНО, 2018 р.

Джерело: побудовано авторами за даними [25]

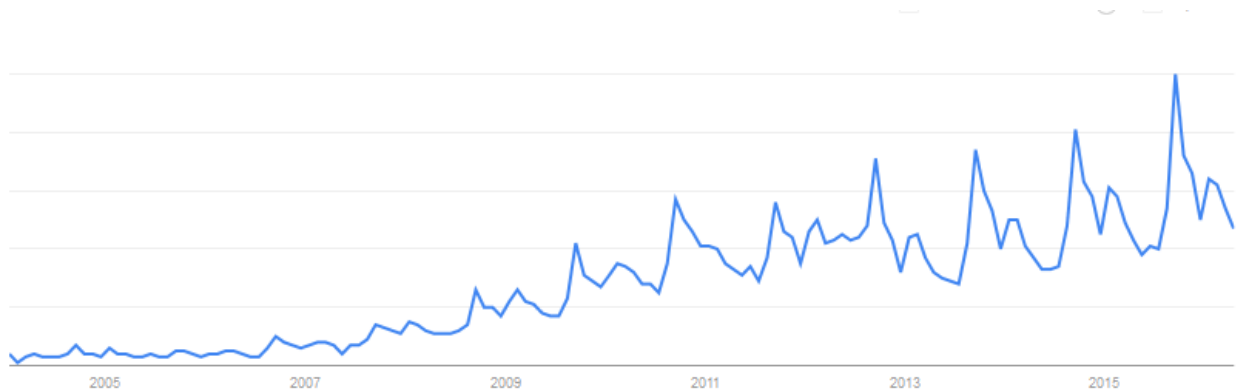

Рис. А.2. Динаміка попиту на репетиторські послуги в Україні за період 2004-2016 рр.

Джерело: [32]

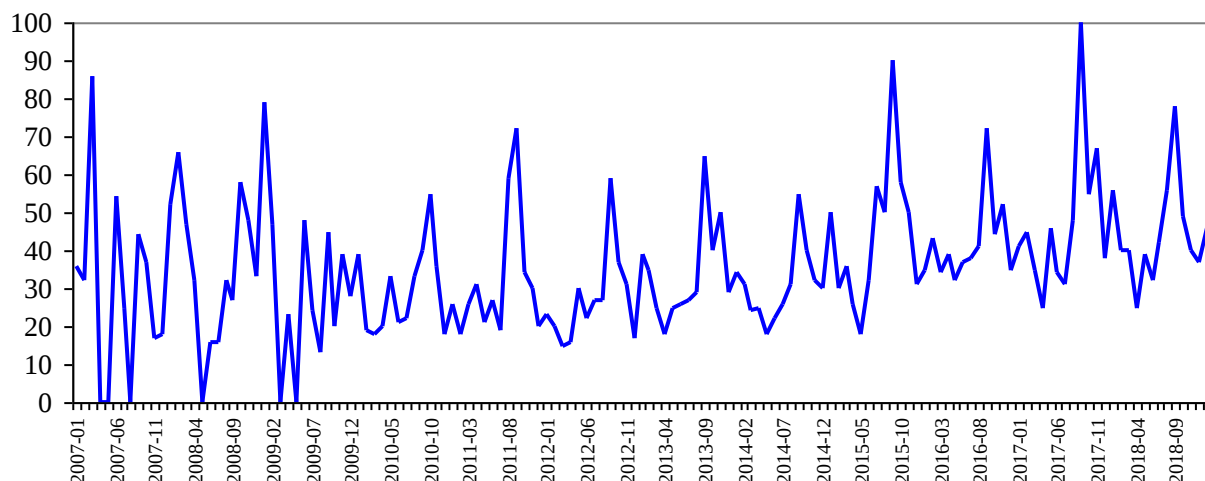

Рис. Б.1. Популярність пошукового запиту “репетитор” в Україні за період
01.01.2007-30.01.2019

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

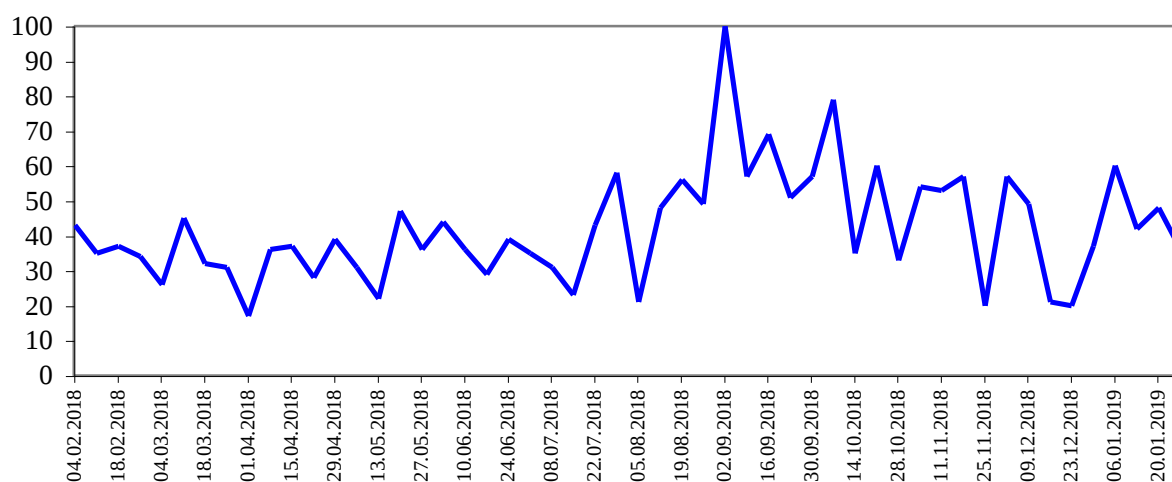

Рис. Б.2. Популярність пошукового запиту “репетитор” в Україні за період
30.01.2018-30.01.2019

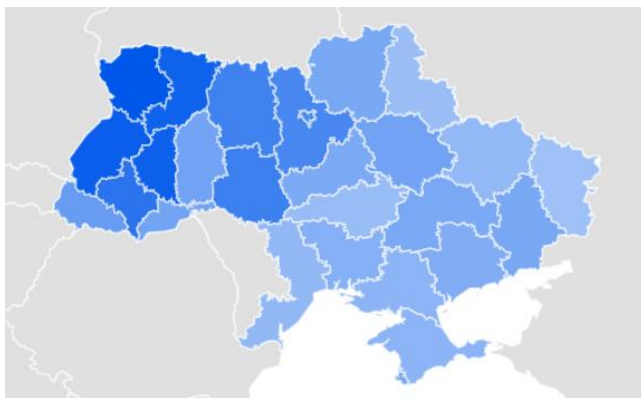
Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

Примітка:

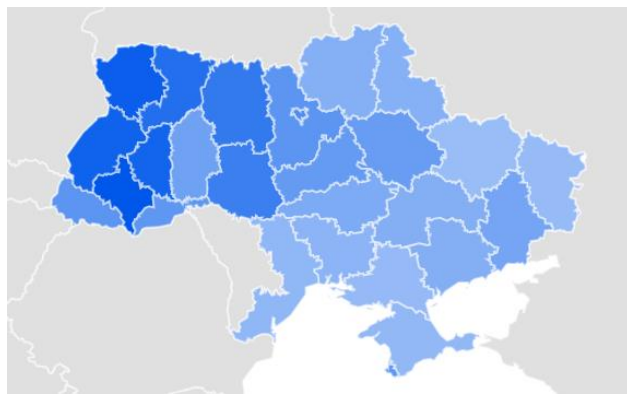
100 – це пік популярності пошукового терміну “репетитор”;

50 – популярність пошукового терміну “репетитор” вдвічі менша;

0 – було замало даних про пошуковий термін “репетитор” у мережі Інтернет для проведення аналізу.

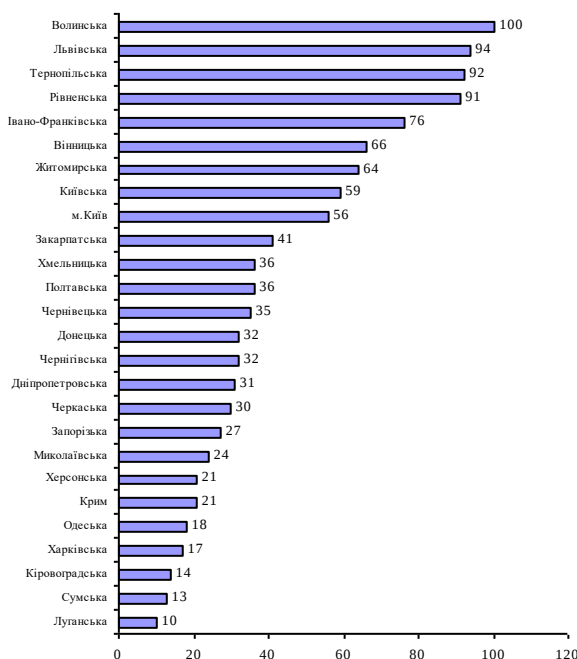
а) період 01.01.2007-30.01.2019

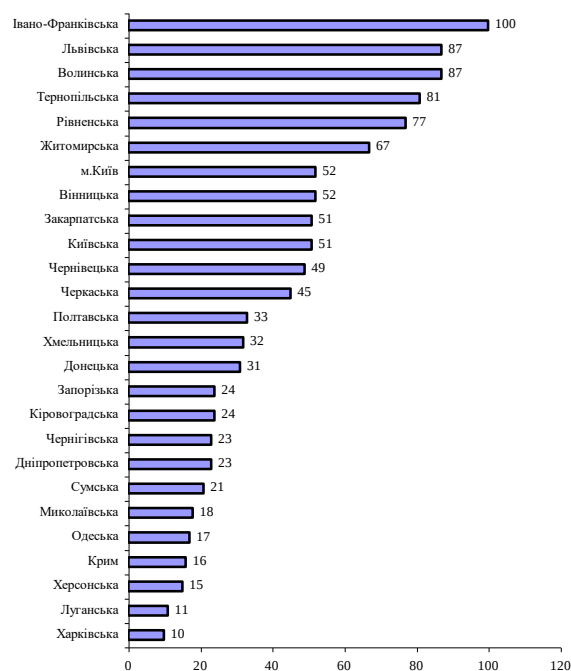
б) період 30.01.2018-30.01.2019

Рис. Б.3. Картограма відображення популярності пошукового запиту “репетитор” за регіонами в Україні

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

а) період 01.01.2007-30.01.2019

б) період 30.01.2018-30.01.2019

Рис. Б.4. Ранжування регіонів України за ступенем популярності пошукового запиту “репетитор”

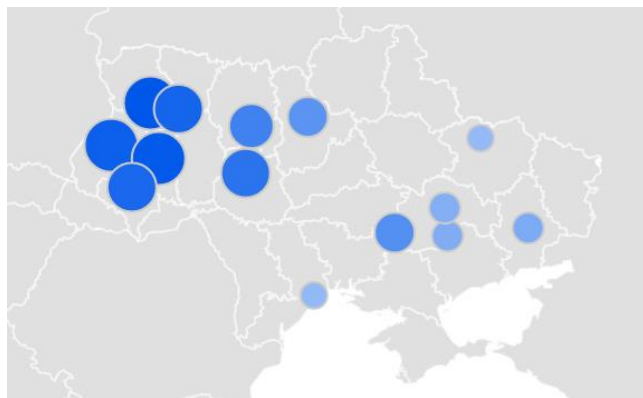
Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

Примітка:

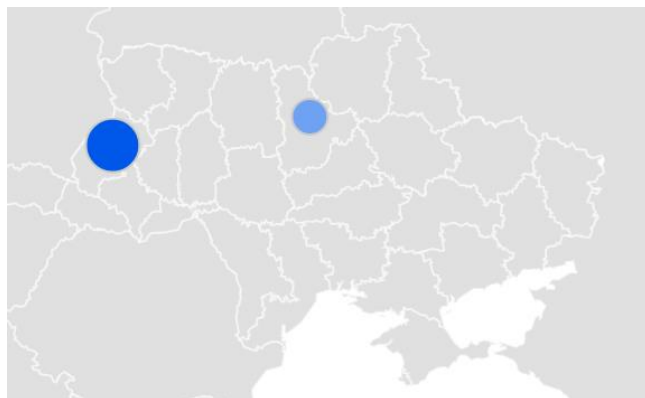
100 характеризує територіальну одиницю з найвищою популярністю відносно загальної кількості пошуків,

50 – це територіальна одиниця, де термін шукали вдвічі рідше;

0 – територіальна одиниця, де було замало даних для аналізу пошукового терміну.

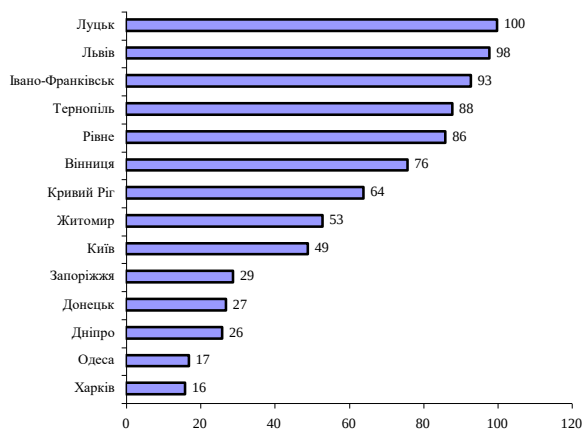
а) період 01.01.2007-30.01.2019

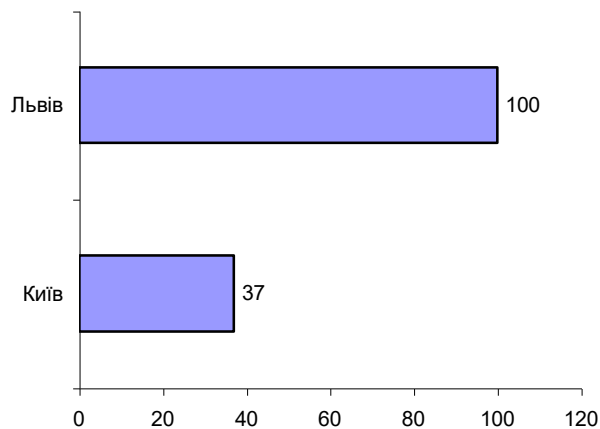
б) період 30.01.2018-30.01.2019

Рис. Б.5. Картограма відображення популярності пошукового запиту “репетитор” за містами в Україні

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

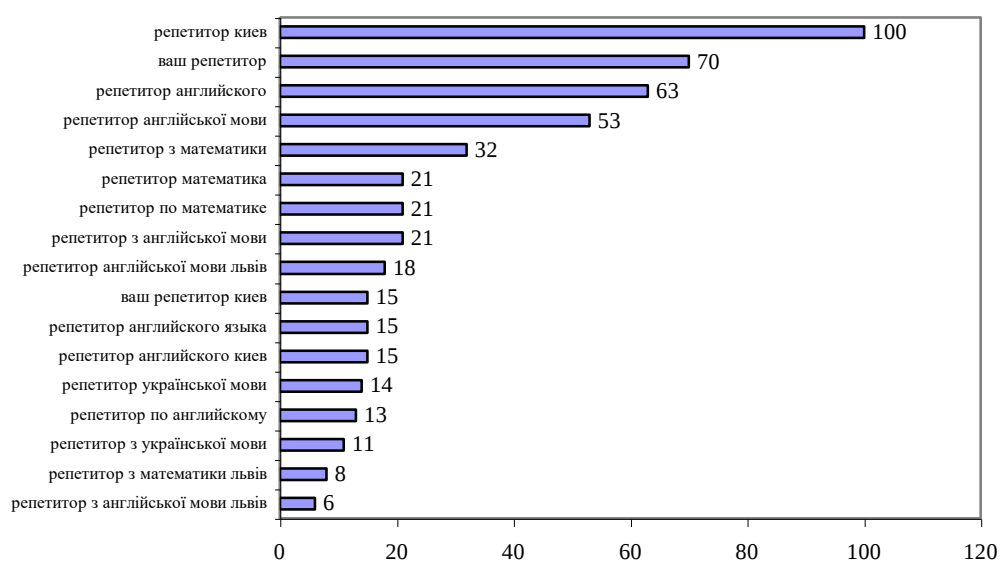
а) період 01.01.2007-30.01.2019

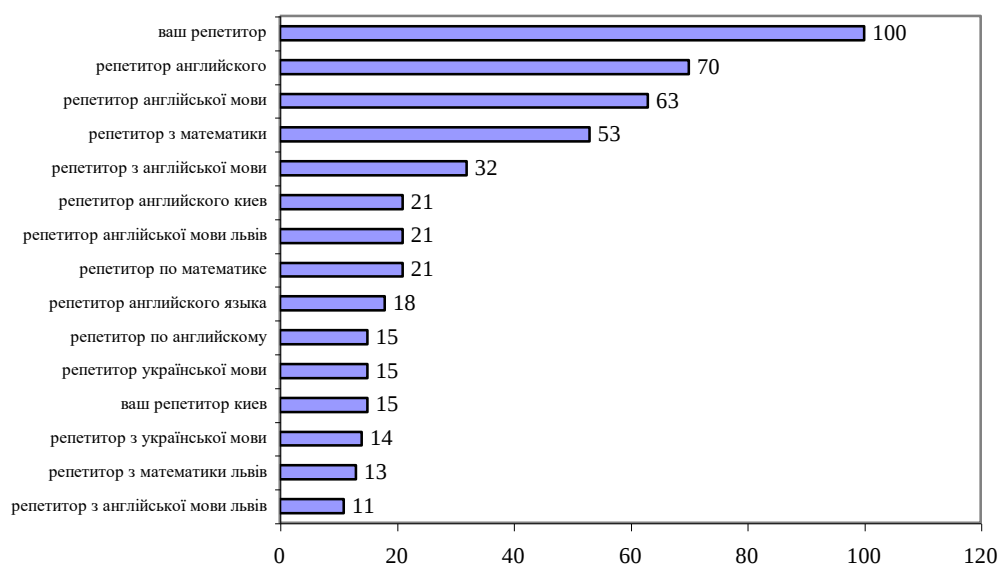
б) період 30.01.2018-30.01.2019

Рис. Б.6. Ранжування міст України за ступенем популярності пошукового запиту “репетитор”

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

а)
найпопулярніші
пошукові
запити

б) пошукові
запити, які
набувають
популярності

Рис. Б.7. Ранжування схожих пошукових запитів, які вводили користувачі, шукаючи термін “репетитор”

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

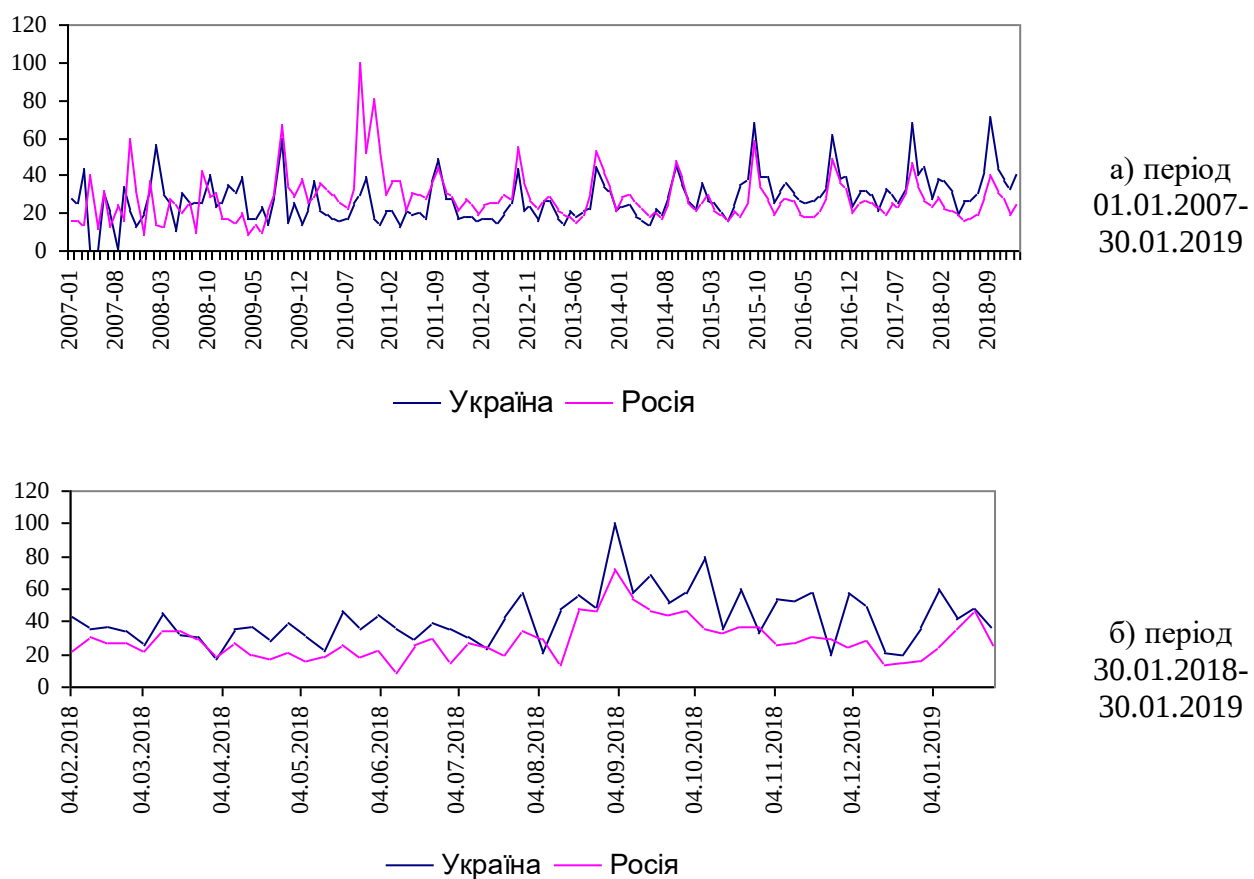

Рис. Б.8. Порівняння популярності пошукового запиту “репетитор” в Україні та Росії

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

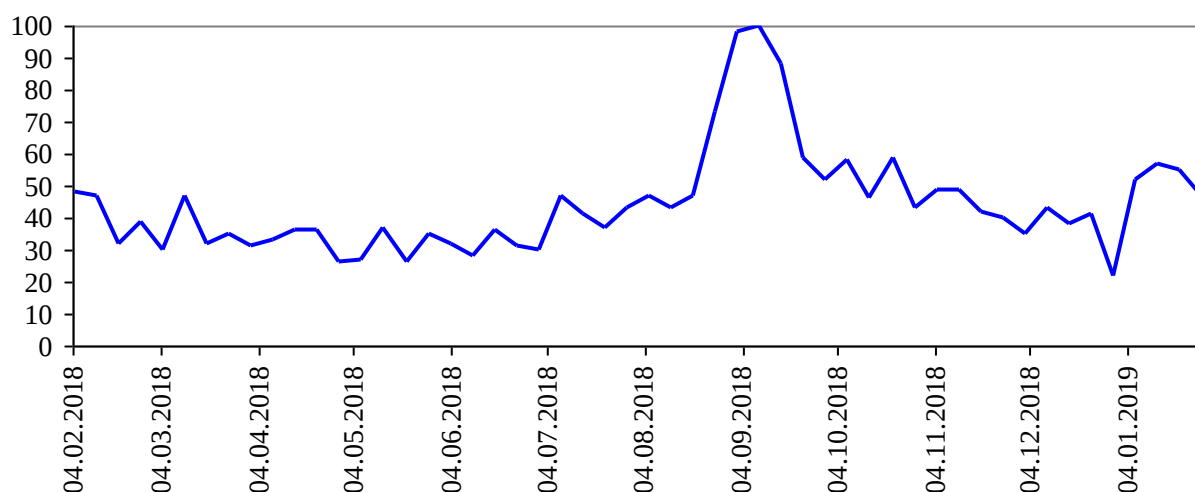
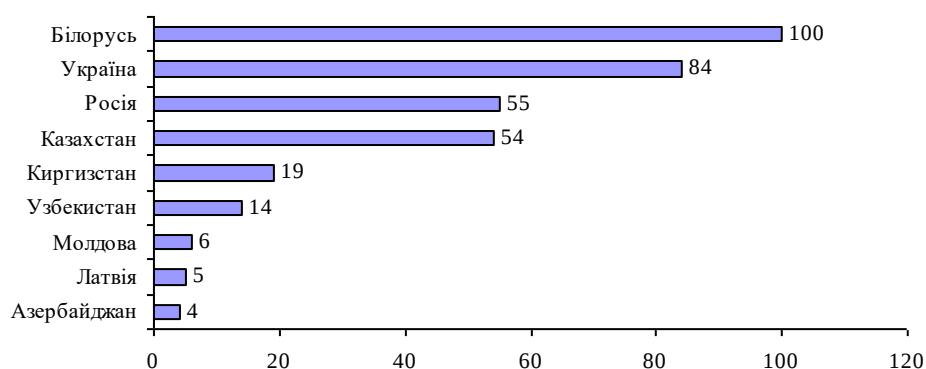
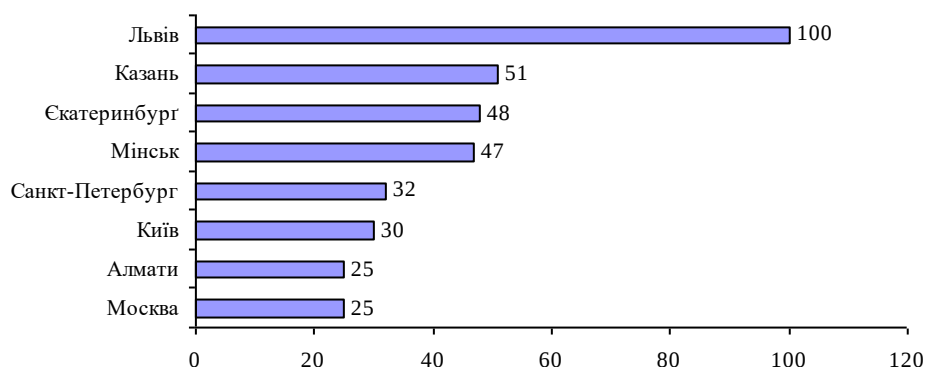

Рис. Б.9. Популярність пошукового запиту “репетитор” у світі за період
30.01.2018-30.01.2019

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

а) популярність за
країнами

б) популярність за
містами

Рис. Б.10. Ранжування територіальних одиниць за ступенем популярності
пошукового запиту “репетитор” у світі (період 30.01.2018-30.01.2019)

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

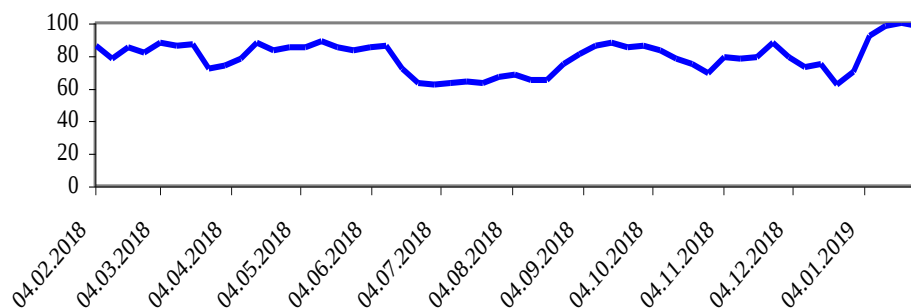
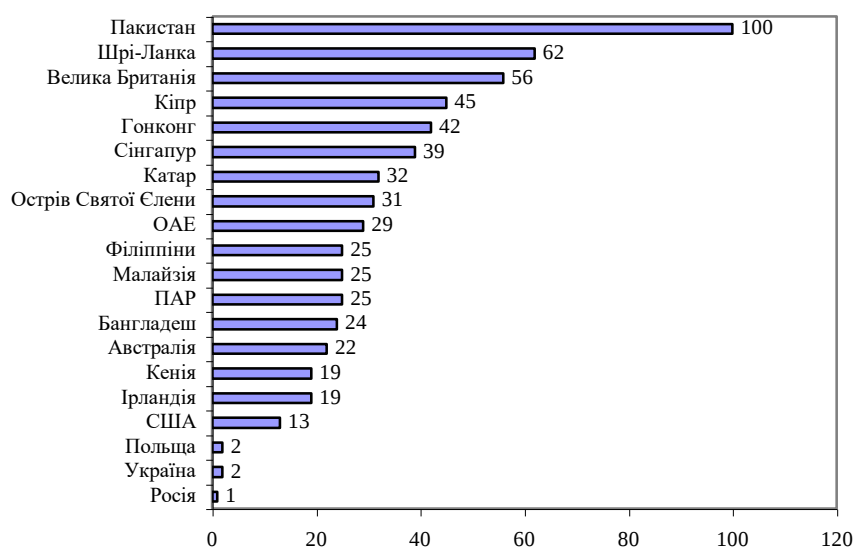
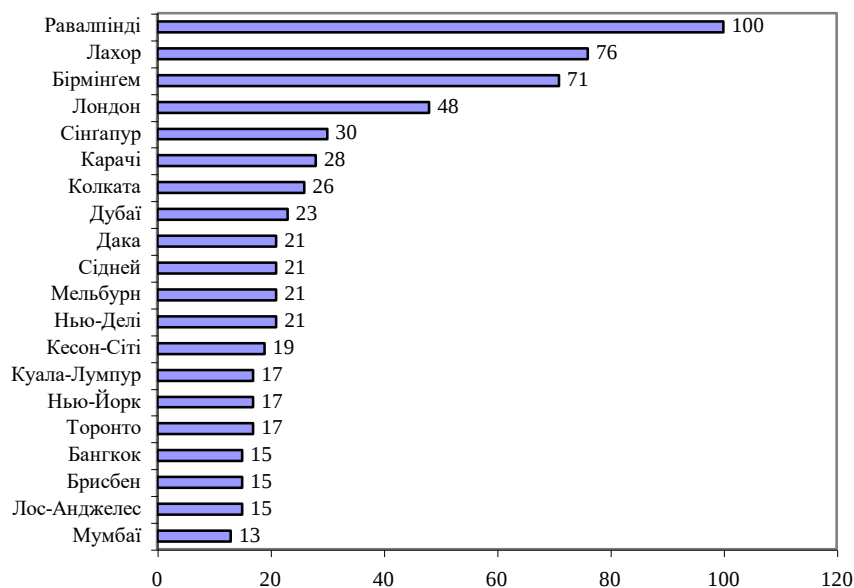

Рис. Б.11. Популярність пошукового запиту “tutor” у світі за період 30.01.2018-30.01.2019

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

а)
популярність
за країнами

б)
популярність
за містами

Рис. Б.12. Ранжування територіальних одиниць за ступенем популярності пошукового запиту “tutor” у світі (період 30.01.2018-30.01.2019)

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

Рис. Б.13. Картограма відображення популярності пошукового запиту
“репетитор” за країна у світі за період 30.01.2018-30.01.2019

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

Рис. Б.14. Картограма відображення популярності пошукового запиту “tutor” за
країна у світі за період 30.01.2018-30.01.2019

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

Рис. Б.15. Картограма відображення популярності пошукового запиту “tutor” за містами у світі за період 30.01.2018-30.01.2019

Джерело: побудовано авторами за допомогою web-сервісу Google Trends

Анкета для випускника середньої загальноосвітньої (старшої) школи

Шановний випускнику загальноосвітньої школи! Просимо відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть виявити наявні проблеми та сформувати пропозиції з удосконалення якості репетиторства як форми підготовки до ЗНО. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Відповідаючи на кожне питання, вибирайте один варіант відповіді (якщо в формулюванні питання не вказано інше).

1. Ваша стать:

- а) чоловіча;
- б) жіноча.

2. Ви користуєтесь послугами індивідуального репетитора чи центру підготовки до ЗНО?

- а) індивідуальний репетитор;
- б) центр підготовки до ЗНО.

3. У якій формі ви користуєтесь послугами репетитора?

- а) індивідуальні заняття;
- б) групові заняття (2 особи у групі);
- в) групові заняття (3-6 осіб у групі);
- г) групові заняття (більше 6 осіб у групі).

4. З якого періоду ви почали користуватися послугами репетитора?

- а) з 11 класу;
- б) з 10 класу;
- в) з 9 класу;
- г) до 9 класу;
- д) не користуюсь послугами репетитора.

5. Що було джерелом при виборі репетитора?

- а) реклама в Інтернеті чи інших ЗМІ;
- б) поради вашого шкільного вчителя;
- в) поради ваших батьків чи інших членів сім'ї;
- г) поради однокласників, друзів, знайомих;
- д) ваш варіант _____

6. Відзначте ті навчальні предмети з яких відвідуєте репетиторів та скільки разів на тиждень (поставте позначку у відповідній клітинці?)

Назва навчального предмету	Відвідую репетитора	Кількість разів на тиждень		
		1 раз	2 рази	3 рази і більше
Українська мова та література	☐	☐	☐	☐
Математика	☐	☐	☐	☐
Іноземна мова	☐	☐	☐	☐
Історія України	☐	☐	☐	☐
Географія	☐	☐	☐	☐
Біологія	☐	☐	☐	☐
Фізика	☐	☐	☐	☐
Хімія	☐	☐	☐	☐

7. Чи пропускаєте ви заняття у школі заради того аби піти додатково на заняття до репетитора?

- а) так;
- б) ні.

8. Як ви оцінюєте ваше ставлення до репетиторства?

- а) позитивно;
- б) нейтрально;
- в) негативно.

9. З якою метою ви відвідуєте репетитора?

- а) щоб отримати вищі бали на ЗНО;
- б) щоб поступити у престижний навчальний заклад;
- в) щоб потрапити на державну форму навчання;
- г) репетитор краще пояснює матеріал ніж шкільний вчитель;
- д) ваш варіант _____

10. З якими проблемами ви стикнулися під час пошуку чи користування послугами репетиторів?

- а) висока вартість репетиторських послуг;
- б) відсутність кваліфікованого репетитора з предмету;
- в) відсутність вільного часу, досить багато часу йде на навчання у школі;
- г) значна відстань, куди необхідно добиратись до репетитора;
- д) складність узгодити час занять з репетитором;
- е) змушування шкільними вчителями (у відкритій чи прихованій формах) ходити до них на репетиторство;
- є) невміння репетитором доступно пояснити матеріал;
- ж) ваш варіант _____

11. Чи вірите ви у твердження, що “без репетитора неможливо скласти ЗНО”?

- а) так;
- б) ні;
- в) складно відповісти.

12. Що вас спонукало до вибору репетитора?

- а) низький рівень знань з даного предмету;
- б) вимога батьків;
- в) бажання вивчити краще предмет;
- г) низька якість викладання предмету вчителем у школі;
- д) ваш варіант _____

13. Напишіть ваш річний бал за минулий навчальний рік (10 клас) з тих предметів, з яких ви зараз відвідуєте репетитора:

Назва навчального предмета	Річний бал (за 12-бальною системою оцінювання)
Українська мова	
Українська література	
Математика	
Іноземна мова	
Історія України	
Географія	
Біологія	

Фізика	
Хімія	

14. Проранжуйте будь ласка чинники від найбільш важливого до найменш, які вплинули на Ваш вибір репетитора до підготовки до ЗНО (при чому 1 місце – чинник, який мав найбільший вплив, а останнє 20 місце – чинник, який мав найменший вплив).

Перелік чинників	Ранг чинника
Бажання отримати кращі результати із ЗНО	
Перевантаження домашніми завданнями, отриманими у школі	
Наявність часу на відпочинок	
Наявність часу на заняття спортом, музикою, чи іншим додатковим заняттям (хобі)	
Низький рівень знань з даного предмету	
Якість викладання у школі	
Доучуватися, навчатися чогось нового	
Фінансово-матеріальна сторона	
Середній бал (успішність)	
Рівень шкільних досягнень	
Місце проживання, час добирання до репетитора	
Доступ до Інтернету	
Рекомендації вчителів	
Рекомендації друзів, однокласників, знайомих	
Вимога батьків	
Індивідуальний підхід	
Можливість спланувати час навчання	
Актуальний матеріал, вивчення матеріалу згідно вимог програм ЗНО	
Страхування та посилення впевненості у здачі ЗНО	
Тиск з боку вчителів	

Дякуємо за Ваші відповіді!

Анкета для репетиторів

Шановний репетиторе! Просимо відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть виявити наявні проблеми та сформулювати пропозиції з удосконалення якості репетиторства як форми підготовки до ЗНО. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Відповідаючи на кожне питання, вибирайте один варіант відповіді (якщо в формулюванні питання не вказано інше).

1. Ваша стать:

- а) чоловіча;
- б) жіноча.

2. Ваш вік:

- а) до 22 років;
- б) 23-35 років;
- в) 36-50 років;
- г) 50-60 років;
- д) більше 60 років.

3. Ваша основна професія чи рід занять:

- а) студент ВНЗ;
- б) педагогічна діяльність (вчитель, викладач, тренер тощо);
- в) володію власним бізнесом;
- г) працівник державної структури (крім працівників, що відносяться до п. б);
- д) працівник приватної компанії;
- е) тимчасово безробітний, непрацюючий пенсіонер.

4. Ваш досвід репетиторства:

- а) менше 1 року;
- б) 1-5 роки;
- в) 5-10 років;
- г) більше 10 років.

5. Чи надаєте ви репетиторські послуги своїм шкільним учням?

- а) так;
- б) ні.

6. З якою категорією учнів ви займаєтесь?

- а) 1-4 клас;
- б) 5-9 класи;
- в) 9-11 класи;
- г) будь-яка категорія.

7. На вашу думку, чому учні звертаються за послугами репетитора?

- а) байдужість учнів на уроках, небажання здобувати знання у школі;
- б) небажання самостійно опрацьовувати матеріал;
- в) недостатня кількість часу для пояснення програми на уроках;
- г) невпевненість у своїх знаннях та можливостях самостійно скласти ЗНО;
- д) ваш варіант _____

8. Чи викладаєте ви додатковий матеріал (не по шкільній програмі) на заняттях з репетиторства?

- а) так;
- б) залежно від здібностей та бажання учня;
- в) ні.

9. З якою метою ви надаєте послуги репетитора?

- а) основний / додатковий заробіток;
- б) можливість самовдосконалення;
- в) ваш варіант _____

10. Чи підтримуєте ви рішення Уряду щодо офіційної реєстрації тих, хто надає репетиторські послуги як ФОП і сплати податків?

- а) так, повністю підтримую;
- б) частково, підтримую при створенні державою чесних та прозорих правил гри;
- в) не підтримую.

11. Проранжуйте будь ласка чинники від найбільш важливого до найменш, які, на Вашу думку, впливають на стан розвитку репетиторства до підготовки до ЗНО в Україні (при чому 1 місце – чинник, який має найбільший вплив, а останнє 12 місце – чинник, який має найменший вплив).

Перелік чинників	Ранг чинника
Якість викладання у школі	
Доступ до Інтернет	
Рівень заробітних плат педагогічних працівників	
Фінансове становище учнів	
Нормативно-правове регулювання	
Корупція у школах	
Недостатній рівень фінансування освіти	
Складність навчальної програми у школі	
Державне регулювання з боку держави сектору "тіньової" освіти	
Рівень безробіття	
Прохідний бал (поріг) вступу у ЗВО	
Наявність бюджетної форми навчання	

Дякуємо за Ваші відповіді!

Анкета для першокурсників

Шановний першокурснику! Просимо відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть виявити наявні проблеми та сформулювати пропозиції з удосконалення якості репетиторства як форми підготовки до ЗНО. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Відповідаючи на кожне питання, вибирайте один варіант відповіді (якщо в формулюванні питання не вказано інше).

1. Ваша стать:

- а) чоловіча;
- б) жіноча.

2. Ви користувалися послугами індивідуального репетитора чи центру підготовки до ЗНО?

- а) індивідуальний репетитор;
- б) центр підготовки до ЗНО.

3. У якій формі ви користувалися послугами репетитора?

- а) індивідуальні заняття;
- б) групові заняття (2 особи у групі);
- в) групові заняття (3-6 осіб у групі);
- г) групові заняття (більше 6 осіб у групі).

4. З якого періоду ви почали користуватися послугами репетитора?

- а) з 11 класу;
- б) з 10 класу;
- в) з 9 класу;
- г) до 9 класу.

5. Що було вашим джерелом при виборі репетитора?

- а) реклама в Інтернеті чи інших ЗМІ;
- б) поради вашого шкільного вчителя;
- в) поради ваших батьків чи інших членів сім'ї;
- г) поради однокласників, друзів, знайомих;
- д) ваш варіант _____

6. Відзначте ті навчальні предмети з яких ви відвідували репетиторів та скільки разів на тиждень (поставте позначку у відповідній клітинці?)

Назва навчального предмету	Відвідував репетитора	Кількість разів на тиждень		
		1 раз	2 рази	3 рази і більше
Українська мова та література	☐	☐	☐	☐
Математика	☐	☐	☐	☐
Іноземна мова	☐	☐	☐	☐
Історія України	☐	☐	☐	☐
Географія	☐	☐	☐	☐
Біологія	☐	☐	☐	☐
Фізика	☐	☐	☐	☐
Хімія	☐	☐	☐	☐

7. Чи пропускали ви заняття у школі заради того аби піти додатково на заняття до репетитора?

- а) так;
- б) ні.

8. Як ви оцінюєте ваше ставлення до репетиторства?

- а) позитивно;
- б) нейтрально;
- в) негативно.

9. З якою метою ви відвідували репетитора?

- а) щоб отримати вищі бали на ЗНО;
- б) щоб поступити у престижний університет;
- в) щоб потрапити на державну форму навчання;
- г) репетитор краще пояснює матеріал ніж шкільний вчитель;
- д) ваш варіант _____

10. З якими проблемами ви стикнулись під час пошуку чи користування послугами репетиторів?

- а) висока вартість репетиторських послуг;
- б) відсутність кваліфікованого репетитора з предмету;
- в) відсутність вільного часу, досить багато часу пішло на навчання у школі додаткових предметів;
- г) багато часу йшло на добирання до репетитора;
- д) складно було узгодити час занять з репетитором;
- е) змушування шкільними вчителями (у відкритій чи прихованій формах) ходити до них на репетиторство;
- є) невміння репетитором доступно пояснити матеріал;
- ж) ваш варіант _____

11. Чи вірите ви у твердження, що “без репетитора неможливо скласти ЗНО”?

- а) так;
- б) ні;
- в) складно відповісти.

12. Як зараз ви оцінюєте свої шанси на успішне складання ЗНО, якщо б ви не користувались послугами репетиторів?

- а) вважаю, що репетиторство для мене було марно витраченим часом та коштів і я б зміг скласти ЗНО і без нього;
- б) успішним результатам здачі ЗНО я завдячую своїм репетиторам;
- в) складно відповісти.

13. Що вас спонукало до вибору репетитора?

- а) низький рівень знань з даного предмету;
- б) вимога батьків;
- в) бажання вивчити краще предмет;
- г) низька якість викладання предмету вчителем у школі;
- д) ваш варіант _____

14. Напишіть ваш річний бал за 10 та 11 класи з тих предметів, з яких ви відвідували репетитора:

Назва навчального предмета	Річний бал (за 12-бальною системою оцінювання)	
	10 клас	11 клас
Українська мова		
Українська література		
Математика		
Іноземна мова		
Історія України		
Географія		
Біологія		
Фізика		
Хімія		

15. Як на вашу думку, чи відповідали завдання ЗНО рівню шкільної програми?

- а) завдання повністю відповідали рівню шкільної програми;
- б) були кілька завдань, які, я вважаю, ми не вивчали у рамках шкільної програми;
- в) важко відповісти.

16. Чи допомагають вам знання, які ви здобули у процесі вивчення з репетитором у навчанні у ВНЗ?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко сказати.

17. Проранжуйте будь ласка чинники від найбільш важливого до найменш, які вплинули на Ваш вибір репетитора до підготовки до ЗНО (при чому 1 місце – чинник, який мав найбільший вплив, а останнє 20 місце – чинник, який мав найменший вплив).

Перелік чинників	Ранг чинника
Бажання отримати кращі результати із ЗНО	
Перевантаження домашніми завданнями, отриманими у школі	
Наявність часу на відпочинок	
Наявність часу на заняття спортом, музикою, чи іншим додатковим заняттям (хобі)	
Низький рівень знань з даного предмету	
Якість викладання у школі	
Доучуватися, навчатися чогось нового	
Фінансово-матеріальна сторона	
Середній бал (успішність)	
Рівень шкільних досягнень	
Місце проживання, час добирання до репетитора	
Доступ до Інтернету	
Рекомендації вчителів	
Рекомендації друзів, однокласників, знайомих	
Вимога батьків	
Індивідуальний підхід	
Можливість спланувати час навчання	
Актуальний матеріал, вивчення матеріалу згідно вимог програм ЗНО	
Страхування та посилення впевненості у здачі ЗНО	
Тиск з боку вчителів	

Дякуємо за Ваші відповіді!

Зведені результати соціологічного опитування

№ питання	Кількість респондентів, які вибрали варіант відповіді				
	а	б	в	г	д
Результати соціологічного опитування випускників середніх загальноосвітніх шкіл (100 осіб)					
1	41	59	-	-	-
2	72	28	-	-	-
3	44	33	18	5	-
4	32	42	20	6	0
5	19	36	33	10	2
7	72	28	-	-	-
8	35	56	9	-	-
9	11	29	31	11	18
11	35	55	19	-	-
12	5	12	29	22	32
Результати соціологічного опитування репетиторів (50 осіб)					
1	14	36	-	-	-
2	2	13	23	5	7
4	3	7	9	31	-
5	29	21	-	-	-
6	3	10	15	22	-
7	1	4	29	9	7
8	12	34	4	-	-
9	35	14	1	-	-
10	14	14	22	-	-
Результати соціологічного опитування першокурсників (200 осіб)					
1	73	127	-	-	-
2	143	57	-	-	-
3	54	77	28	21	-
4	28	24	14	134	-
5	25	79	72	24	0
7	160	40	-	-	-
8	96	55	49	-	-
9	23	48	76	13	40
11	12	56	132	-	-
12	66	77	57	-	-
15	9	159	32	-	-
16	80	80	40	-	-

Результати соціологічного опитування випускників середніх загальноосвітніх шкіл

Питання № 6. Відзначте ті навчальні предмети з яких відвідуєте репетиторів та скільки разів на тиждень (поставте позначку у відповідній клітинці)?

Назва навчального предмету	Відвідую репетитора	Кількість разів на тиждень		
		1 раз	2 рази	3 рази і більше
Українська мова та література	97	55	28	14
Математика	93	54	35	4
Іноземна мова	94	14	62	18
Історія України	62	35	27	0
Географія	66	54	7	5
Біологія	55	13	35	7
Фізика	47	34	13	0
Хімія	43	22	12	9

Питання № 10. З якими проблемами ви стикнулися під час пошуку чи користування послугами репетиторів?

Варіант відповіді	а	б	в	г	д	е	є
Кількість відповідей респондентів	32	11	5	16	15	13	4

Питання № 13. Напишіть ваш річний бал за минулий навчальний рік (10 клас) з тих предметів, з яких ви зараз відвідуєте репетитора:

Назва навчального предмета	Річний бал	Кількість респондентів, які обрали даний річний бал											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Українська мова		4	5	4	6	4	10	12	11	15	8	7	13
Математика		4	5	4	12	8	5	9	10	8	8	9	11
Іноземна мова		4	7	7	9	8	15	8	8	8	3	5	12
Історія України		3	1	0	4	2	9	1	6	8	9	12	7
Географія		4	3	5	6	12	4	7	3	6	4	5	7
Біологія		4	1	5	6	12	3	5	2	5	3	5	7
Фізика		0	2	4	9	5	5	6	7	4	2	3	0
Хімія		1	2	4	9	5	5	0	5	4	0	3	5

Продовження Додатка Е

Результати соціологічного опитування першокурсників

Питання № 6. Відзначте ті навчальні предмети з яких відвідуєте репетиторів та скільки разів на тиждень (поставте позначку у відповідній клітинці?)

Назва навчального предмету	Відвідував репетитора	Кількість разів на тиждень		
		1 раз	2 рази	3 рази і більше
Українська мова та література	187	145	18	34
Математика	172	13	123	36
Іноземна мова	185	85	99	1
Історія України	123	55	44	24
Географія	112	54	34	24
Біологія	117	51	45	21
Фізика	122	34	56	32
Хімія	140	38	2	100

Питання № 10. З якими проблемами ви стикнулися під час пошуку чи користування послугами репетиторів?

Варіант відповіді	а	б	в	г	д	е	є	ж
Кількість відповідей респондентів	96	36	18	14	12	14	3	7

Питання № 14. Напишіть ваш річний бал за минулий навчальний рік (10 клас) з тих предметів, з яких ви зараз відвідуєте репетитора:

Назва навчального предмета	Річний бал	Кількість респондентів, які обрали даний річний бал											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Українська мова		5	5	22	24	12	17	28	12	9	15	18	20
Математика		3	13	14	29	17	27	13	15	8	12	7	14
Іноземна мова		6	16	10	23	11	45	15	20	15	6	14	14
Історія України		5	12	1	14	19	7	17	6	5	12	8	17
Географія		5	12	5	9	11	0	15	5	13	12	8	17
Біологія		5	7	5	9	33	1	5	19	6	6	11	8
Фізика		7	7	5	6	23	5	9	23	4	2	12	15
Хімія		5	10	5	9	29	1	15	19	9	8	17	11

Продовження питання № 14. Напишіть ваш річний бал за минулий навчальний рік (11 клас) з тих предметів, з яких ви зараз відвідуєте репетитора:

Назва навчального предмета	Річний бал	Кількість респондентів, які обрали даний річний бал											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Українська мова		4	5	22	12	12	17	29	12	15	21	18	20
Математика		1	13	14	17	19	27	13	21	14	12	7	14
Іноземна мова		3	16	10	11	11	48	15	20	21	12	14	14
Історія України		5	12	1	14	19	7	17	6	5	12	8	17
Географія		1	12	5	9	5	6	8	5	17	19	8	17
Біологія		1	7	5	9	18	1	5	25	15	10	11	8
Фізика		1	7	5	6	18	5	9	29	4	2	17	15
Хімія		1	10	5	8	29	1	19	19	9	8	18	11

Результати відповідей респондентів на питання анкети: “Проранжуйте чинники, які впливають на вибір репетитора до підготовки до ЗНО”

Перелік чинників	Загальна сума балів			Середнє значення балів			Рейтинг чинника згідно		
	Відповідей випускників	Відповідей першокурсників	Суми відповідей (гр.2 + гр.3)	Відповідей випускників (гр.2 / 20)	Відповідей першокурсників (гр.3 / 20)	Суми відповідей (гр.4 / 20)	Відповідей випускників	Відповідей першокурсників	Суми відповідей
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Бажання отримати кращі результати із ЗНО	1910	3562	5472	19,1	17,81	18,24	1	3	3
Перевантаження домашніми завданнями, отриманими у школі	724	1026	1750	7,24	5,13	5,83	14	16	16
Наявність часу на відпочинок	802	2004	2806	8,02	10,02	9,35	13	11	11
Наявність часу на заняття спортом, музикою, чи іншим додатковим заняттям (хобі)	1124	2384	3508	11,24	11,92	11,69	10	9	10
Низький рівень знань з даного предмету	1786	3976	5762	17,86	19,88	19,21	2	1	1
Якість викладання у школі	1544	3386	4930	15,44	16,93	16,43	5	4	4
Доучуватися, навчатися чогось нового	706	1818	2524	7,06	9,09	8,41	15	12	13
Фінансово-матеріальна сторона	1768	3766	5534	17,68	18,83	18,45	3	2	2
Середній бал (успішність)	220	250	470	2,2	1,25	1,57	19	20	20
Рівень шкільних досягнень	158	634	792	1,58	3,17	2,64	20	18	18
Місце проживання, час добирання до репетитора	1458	2978	4436	14,58	14,89	14,79	6	6	6
Доступ до Інтернету	450	832	1282	4,5	4,16	4,27	17	17	17
Рекомендації вчителів	534	1224	1758	5,34	6,12	5,86	16	15	15
Рекомендації друзів, однокласників, знайомих	994	1602	2596	9,94	8,01	8,65	11	13	12
Вимога батьків	1226	2576	3802	12,26	12,88	12,67	9	8	8
Індивідуальний підхід	974	1390	2364	9,74	6,95	7,88	12	14	14
Можливість спланувати час навчання	1340	3168	4508	13,4	15,84	15,03	7	5	5
Актуальний матеріал, вивчення матеріалу згідно вимог програм ЗНО	1620	2776	4396	16,2	13,88	14,65	4	7	7
Страхування та посилення впевненості у здачі ЗНО	1318	2212	3530	13,18	11,06	11,77	8	10	9
Тиск з боку вчителів	344	436	780	3,44	2,18	2,6	18	19	19

Джерело: складено та розраховано авторами за результатами соціологічного опитування

Результати відповідей репетиторів на питання анкети: “Проранжуйте чинники, які впливають на стан розвитку репетиторства до підготовки до ЗНО в Україні”

Перелік чинників	Загальна сума балів	Середнє значення балів	Рейтинг чинника
Якість викладання у школі	594	11,88	1
Доступ до Інтернет	150	3,00	10
Рівень заробітних плат педагогічних працівників	502	10,04	3
Фінансове становище учнів	450	9,00	4
Нормативно-правове регулювання	248	4,96	8
Корупція у школах	60	1,20	12
Недостатній рівень фінансування освіти	400	8,00	5
Складність навчальної програми у школі	548	10,96	2
Державне регулювання з боку держави сектору "тіньової" освіти	201	4,02	9
Рівень безробіття	299	5,98	7
Прохідний бал (поріг) вступу у ЗВО	105	2,10	11
Наявність бюджетної форми навчання	343	6,86	6

Джерело: складено та розраховано авторами за результатами соціологічного опитування

Шкала оцінювання сильних і слабких сторін

Оцінка (бал)	Характеристика значущості впливу	
	Сильна сторона (a_{si})	Слабка сторона (a_{wi})
5	найбільш сильна (унікальна, стратегічно важлива)	найбільш слабка (катастрофічна)
4	достатньо сильна (може значно сильно впливати)	достатньо слабка (може чинити негативний вплив)
3	помірно сильна (середньої сили впливу)	помірно слабка (середньої сили впливу)
2	недостатньо сильна (більш-менш важлива)	недостатньо сильна (більш-менш важлива)
1	найменш сильна (чинить дуже малий вплив)	найменш слабка (чинить дуже малий вплив)

Джерело: розроблено авторами

Шкала оцінювання значущості можливостей і загроз

Оцінка (бал)	Характеристика значущості впливу	
	Можливості (k_{oi})	Загрози (k_{ti})
5	найбільш важлива	найбільш загрозлива
4	достатньо важлива	достатньо загрозлива
3	помірно важлива	помірно загрозлива
2	недостатньо важлива	недостатньо загрозлива
1	найменш важлива	найменш загрозлива

Джерело: розроблено авторами

Шкала оцінювання ймовірності виникнення можливостей і загроз

Ймовірність виникнення можливості або загрози (p_i)	
0,05	ймовірність дуже низька, можливість чи загроза майже не проявиться
0,25	ймовірність низька, можливість чи загроза більш за все не проявиться
0,50	ймовірності прояву та не прояву однакові
0,75	ймовірність висока, можливість чи загроза більш за все проявиться
0,95	ймовірність дуже висока, можливість чи загроза обов'язково проявиться

Джерело: [38]

SWOT-матриця інтегральних оцінок

			Можливості (O)			Загрози (T)			$\sum_{\text{внф}} = \sum_{\text{Smaz}} - \sum_{\text{W min}}$
			O_1	...	O_j	T_1	...	T_j	
Значимість (k_j)			k_{o1}	...	k_{oj}	k_{t1}	...	k_{tj}	
Ймовірність (p_j)			p_{o1}	...	p_{oj}	p_{t1}	...	p_{tj}	
Сильні сторони (S)	Значимість (a_{si})		SO			ST			
	S_1	a_{s1}	SO_{11}	...	SO_{1j}	ST_{11}	...	ST_{1j}	$\sum_{\text{S max}}$
	...	...	...	...	...	...	...	...	
	S_j	a_{sj}	SO_{j1}	...	SO_{jj}	ST_{j1}	...	ST_{jj}	
Слабкі сторони (W)	Значимість (a_{wi})		WO			WT			
	W_1	a_{w1}	WO_{11}	...	WO_{1j}	WT_{11}	...	WT_{1j}	$\sum_{\text{W min}}$
	...	...	...	...	...	...	...	...	
	W_j	a_{wj}	WO_{j1}	...	WO_{jj}	WT_{j1}	...	WT_{jj}	
$\sum_{\text{зф}} = \sum_{\text{O max}} - \sum_{\text{T min}}$			$\sum_{\text{O max}}$			$\sum_{\text{T min}}$			

Джерело: складено авторами

Інтегральні оцінки для кожного з квадрантів SWOT-матриці розраховуються за формулами:

$$SO_{ij} = a_{si} \cdot k_{oi} \cdot p_{oi}, \quad (1)$$

$$ST_{ij} = a_{si} \cdot k_{ti} \cdot p_{ti}, \quad (2)$$

$$WO_{ij} = a_{wi} \cdot k_{oi} \cdot p_{oi}, \quad (3)$$

$$WT_{ij} = a_{wi} \cdot k_{ti} \cdot p_{ti}. \quad (4)$$

Максимальні суми інтегральних оцінок у стовпцях матриці визначають найбільш значущі зовнішні фактори: максимальна оцінка $\sum_{\text{зф max}}$ відповідає стратегічно важливій можливості; мінімальна оцінка $\sum_{\text{зф min}}$ відповідає катастрофічно важливій загрозі. Аналогічно, найбільші суми інтегральних оцінок у рядках матриці відповідають найбільш значущим внутрішнім факторам: максимальна оцінка $\sum_{\text{внф max}}$ відповідає найбільш сильній (стратегічно важливій) стороні, а мінімальна оцінка $\sum_{\text{внф min}}$ – найбільш слабкій (катастрофічно важливій) стороні [26, с. 119].

SWOT-аналіз репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції держави

Сильні сторони (S)		Слабкі сторони (W)	
Реалізація принципу державно-приватного партнерства	S_1	Незаконна (нелегалізована) діяльність репетиторів, що породжує “тіньовий” сектор в освіті	W_1
Залучення приватного сектора як джерела фінансування системи освіти	S_2	Неврегульованість на законодавчому рівні	W_2
Збільшення інвестицій в освіту на рівні сімей	S_3	Неможливість забезпечення високої якості, відповідності вимогам	W_3
Зменшення безробіття	S_4	Низька якість викладання у школі	W_4
Підвищення освіченості учнів	S_5		
Можливості (O)		Загрози (T)	
Регулювання диспропорцій певних напрямів в освіті згідно потреб ринку праці	O_1	Зниження якості шкільної освіти	T_1
		Корупція серед вчителів, зловживання вчительською роботою	T_2
		Зростання недоброчесності в освіті	T_3
		Підсилення суспільної нерівності	T_4

Джерело: складено авторами

SWOT-аналіз репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції репетитора

Сильні сторони (S)		Слабкі сторони (W)	
Індивідуальний підхід до учня;	S_1	Вільний час після роботи на підготовку та проведення репетиторства;	W_1
Адаптація до потреб слабких учнів	S_2	Наявність приміщення для проведення занять	W_2
Можливості (O)		Загрози (T)	
Додатковий заробіток;	O_1	Зниження якості викладання та навчання як основного напрямку роботи, оскільки багато часу буде приділятися репетиторству	T_1
Самореалізація;	O_2		
Підвищення рівня своїх знань	O_3		

Джерело: складено авторами

SWOT-аналіз репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції випускника-абітурієнта

Сильні сторони (S)		Слабкі сторони (W)	
Індивідуальна комунікація з репетитором	S_1	Висока вартість, додаткові фінансові витрати	W_1
Врахування репетитором потреб учня	S_2	Потреба у додатковому часі	W_2
Активізація до навчання	S_3	Відсутність часу на відпочинок	W_3
		Доступність фінансово забезпеченим сім'ям	W_4
Можливості (O)		Загрози (T)	
Ширше охоплення навчального матеріалу, вивчення додаткових тем	O_1	Створення нерівності у навчанні для різних категорій учнів	T_1
Страхування та посилення впевненості у здачі ЗНО	O_2	Перевантаження з можливим погіршенням стану здоров'я	T_2
Кращі результати із ЗНО	O_3	Зниження успішності з шкільних предметів, з яких не передбачена здача ЗНО	T_3
Поступлення на державну форму навчання	O_4		
Поступлення у престижний заклад вищої освіти	O_5		

Джерело: складено авторами

SWOT-матриця репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції держави

			Можливості (O)	Загрози (T)				-11,75
			O_1	T_1	T_2	T_3	T_4	
Значимість (k_j)			4	5	4	3	3	
Ймовірність (p_j)			0,75	0,75	0,5	0,5	0,5	
Сильні сторони (S)	Значимість (a_{si})		SO	ST				
	S_1	5	15	18,75	10	7,5	7,5	199,75
	S_2	3	9	11,25	6	4,5	4,5	
	S_3	3	9	11,25	6	4,5	4,5	
	S_4	2	6	7,5	4	3	3	
	S_5	4	12	15	8	6	6	
Слабкі сторони (W)	Значимість (a_{wi})		WO	WT				
	W_1	5	15	18,75	10	7,5	7,5	211,5
	W_2	5	15	18,75	10	7,5	7,5	
	W_3	4	12	15	8	6	6	
	W_4	4	12	15	8	6	6	
-201,25			105	306,25				

Джерело: складено та розраховано авторами

SWOT-матриця репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції репетитора

			Можливості (O)			Загрози (T)	22
			O_1	O_2	O_3	T_1	
Значимість (k_j)			5	4	4	3	
Ймовірність (p_j)			0,75	0,5	0,75	0,75	
Сильні сторони (S)	Значимість (a_{si})		SO			ST	
	S_1	5	18,75	10	15	11,25	88
	S_2	3	11,25	6	9	6,75	
Слабкі сторони (W)	Значимість (a_{wi})		WO			WT	
	W_1	4	15	8	12	9	66
	W_2	2	7,5	4	6	4,5	
91			122,5			31,5	

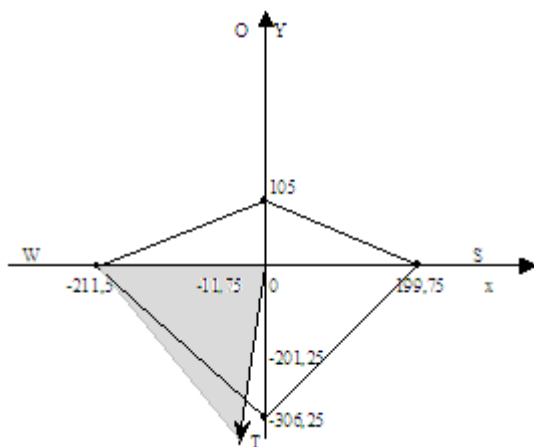
Джерело: складено та розраховано авторами

SWOT-матриця репетиторства як форми підготовки до ЗНО з позиції
випускника-абітурієнта

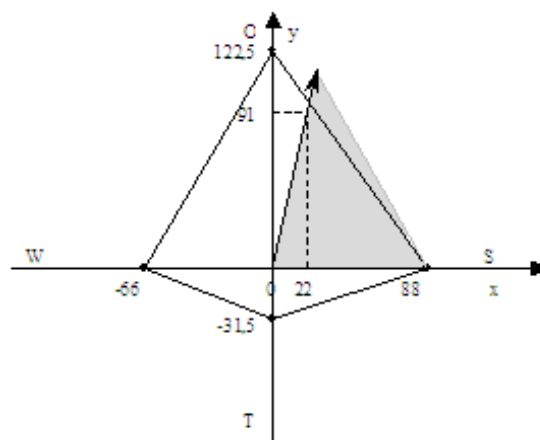
			Можливості (О)					Загрози (Т)			-51
			O_1	O_2	O_3	O_4	O_5	T_1	T_2	T_3	
Значимість (k_j)			3	2	5	3	4	4	5	4	
Ймовірність (p_j)			0,75	0,5	0,75	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Сильні сторони (S)	Значимість (a_{si})		SO					ST			221
	S_1	5	11,25	5	18,75	7,5	10	10	12,5	10	
	S_2	5	11,25	5	18,75	7,5	10	10	12,5	10	
	S_3	3	6,75	3	11,25	4,5	6	6	7,5	6	
Слабкі сторони (W)	Значимість (a_{wi})		WO					WT			272
	W_1	5	11,25	5	18,75	7,5	10	10	12,5	10	
	W_2	3	6,75	3	11,25	4,5	6	6	7,5	6	
	W_3	4	9	4	15	6	8	8	10	8	
	W_4	4	9	4	15	6	8	8	10	8	
116			304,5					188,5			

Джерело: складено та розраховано авторами

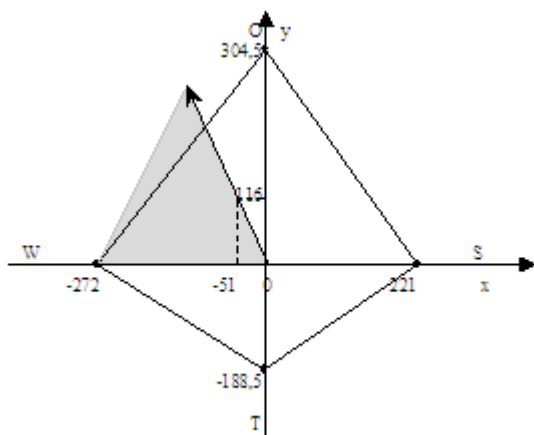
Графіки векторів спрямованості стратегічного орієнтиру репетиторства як
форми підготовки до ЗНО

а) з позиції держави

б) з позиції репетитора

в) з позиції випускника-абітурієнта

Джерело: побудовано авторами

Умовні позначення:

S (Strengths) – сильні сторони;

W (Weaknesses) – слабкі сторони;

O (Opportunities) – можливості;

T (Threats) – загрози.